

POZIMI V SEVERNI STENI DEDCA

Lanska zima* se je mnogo razlikovala od letošnje. Vreme je bilo v glavnem lepo in stanovitno. Kaj to pomeni, ve vsak, kdor hodi v zimskem času po gorah. Koliko zavisi uspeh vsake ture od vremena, smo poizkusili ter izkušnjo drago plačali v Jalovcu. Dobro je vreme tedaj izkoristil Cic, ki je skoraj vsako nedeljo napravil novo zimsko smer v Robanovem kotu. Trdo tedensko delo v tiskarni je zaključeval z novo zmago v zasneženih stenah.

Krasno sončno vreme sredi februarja mi ni dalo miru in zapustil sem s Popovičem Ljubljano s težkim nahrbtnikom in smučmi na ramah. Čeprav sva bila brez denarja, sva se potolažila, češ, bova že kako prebila. Dobro razpoložena sva jo mahnila proti Korošici. Po praznovanju novega leta še nisem bil tam in z neverjetno silo me je vleklo proti ljubljenskim strminam Ojstrice.

Povsod so naše gore lepe in veličastne, vendar ima vsak gornik svoj najljubši kotiček, ki mu je domač in najbolj pri srcu. Meni je to gotovo Korošica. Morda zato, ker sem tam pričel preizkušati svoje moči v stenah in preživel v družbi s celjskimi tovariši lepe dni, polne plezalnih doživljajev.

Pod Presedljajem sva se prav pošteno udirala, nad njim je bilo mnogo bolje. Po trdi skorji sva hodila kakor po asfaltu. Na vrhu Vežice se nama je odprl pogled na vrhove Ojstrice, Babe, Planjave. Stopila sva še na Dedca, ki kaže na jug in zapad izredno nedolžno lice. Strma severna stena pa mu je prinesla zaslužen sloves.

Prav pod nama je ležala koča. Okoli nje sta se z izredno požrtvovalnostjo premetavali dve postavi na smučeh, verjetno ženski. Spustila sva se po strmini in bila kmalu v koči, kjer naju je vesel pozdravil oskrbnik Gustl in žena Micka. Najinih denarnih skrbi naju je ta hitro rešila, češ da lahko drugič plačava. »Saj bosta še prišla.« Gustl je rad vsakomur pomagal, posebno pa je imel razumevanje za študente.

Drugi dan smo dobili prirastek. Prišel je Beri iz univerzitetnega odseka. Preko dneva smo se smučali in sončili na strehi. Ob pogledu na severno steno Dedca sva se z Berijem kmalu zedinila, da jo naslednji dan naskočiva po desni smeri. Popoldne sva iz doline pregledovala snežne pogoje v steni, ki so bili videti ugodni; predvsem se nama je zdel spodnji del zelo leden, kar naju je precej potolažilo. Samo previs! Ta nama je dal misliti.

Pozno sva se odpravila iz koče. Ura se je že bližala enajsti. Po mojih računih bi morala biti zunaj v štirih urah. Poleti sem rabil dve uri, zato se nisem bal, da bi naju lovila noč. Dan je bil lep kakor nalašč. Dobre volje sva si pred kočo navezovala dereze, ki so nama do letnega vstopa odlično služile. Hitro sva bila nad ogromnimi ska-

* L. 1949/50.

lami, ki so se, kakor pravijo, okrušile od stene konec prejšnjega stoletja. To je napravilo Dedčevo relativno kratko steno izredno strmo in markantno. Gladke, črne plati in sivi odlomi mrko gledajo predrzneža, ki si upa vanje. Ta stena se po višini lahko primerja znanemu avstrijskemu plezalnemu vrtu v Hochschwabu.

Poleti jo je Ciril Debeljak v družbi Kočevarja in levo smer v družbi Arnška sistematično obdelal. Leva in desna smer imata že vrsto ponovitev, v glavnem po mladih celjskih plezalcih. Tistemu, ki bo ponovil raz, je Ciril obljubil tri mesečne plače, sam pa pravi, da ne gre več vanjo.

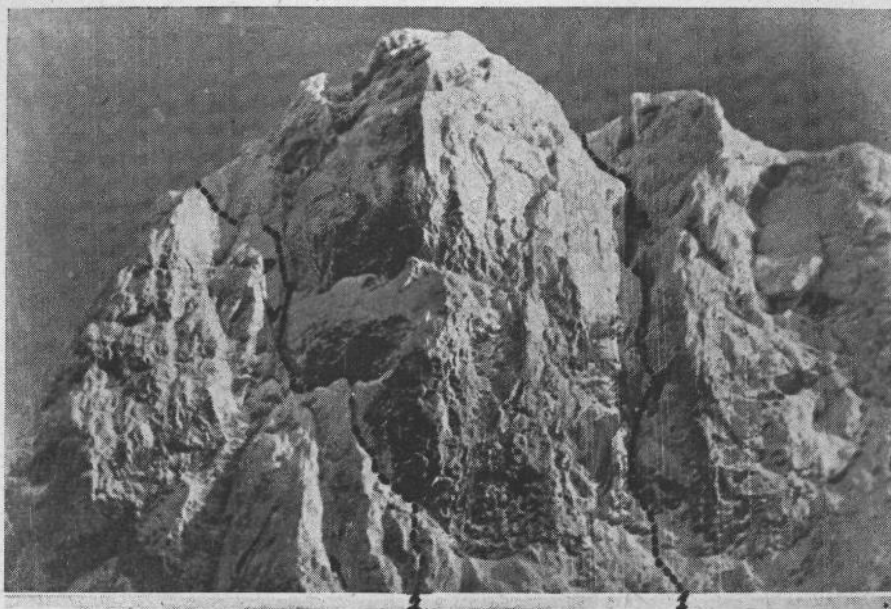
Izpod pripekajočega sonca, ki naju je doslej grelo, sva prišla v hladno senco stene, ki pozimi doslej še ni bila preplezana. Medtem ko se pride poleti kaj kmalu do varovališča pod vstopom, sva sedaj rabila polni dve uri. Cepine sva že zmetala v dolino, kjer je na soncu ležal Vlado in opazoval najino početje. Krušljivo skalovje pod vstopom je bilo prevlečeno s tanko ledeno skorjo. Zato sva počasi napredovala. Vsako stopinjo in prijem sva si morala s kladivom pripraviti.

Bila sva pri vstopu. Varovalni klin je še vedno trdno sedel na svojem mestu. Pregledala sva si vozle na nylonki in uredila še ostalo plezalno opremo. Za cepini so v loku letele v dolino še dereze. Pred nama se je dvigal krušljiv previsni stolp. Z dobro preračunanimi potegi sem se polagoma dvigal. Polagoma je postajala skala vedno bolj ledena in nevarna; moral sem s kladivom razbijati led za vsak prijem. Postajalo mi je vroče od napora, ki ga je terjal od mene težki vstop. Krušljivost je v tej dolžini občutna. Na varovališču, ki sem ga kmalu dosegel, sem si pripravil lastno varovanje in poklical tovariša.

Zmenila sva se namreč, da bo on prvi plezal previs, ker je velik. Mene pa je v zgornjem delu čakal gladek kamin, ki mi je obetal mnogo preglavic, posebno če bi bil leden. Kmalu je Beri dospel na varovališče, kjer sem mu dal vse stopne zanke in vponke. Preden je odšel, je privlekel iz žepa sladkor, s katerim sva se krepko založila.

Prvi metri ga niso preveč zadrževali, vendar je zaradi ledu počasi in previdno napredoval. Ledeni drobci so odskakovali od skale in frčali preko mene na snežišče. Pogled mi je kradoma uhajal na nasprotno sončno pobočje, zahotelo se mi je sonca in toplote. V steni, kjer sonce pozimi nikdar ne posije, je vladal kruti gospodar zime — mraz. Dokler sem se gibal, tega nisem občutil.

Beri je že prav pod previsom. Polagoma se je dvigal in dosegel prvi klin, v katerega je vpel vrv in stopno zanko. Ko je stal z eno nogo v njej, je z drugo prosto bingljal po zraku in vpenjal naslednji klin, vrv ter drugo zanko. Pri vsakem prestopu sem mu s potegom vrvi pomagal. »Vražje me vleče ven!« mi je zaklical. Rad sem mu verjel, saj je tam naklonina previsa gotovo 100 stopinj. Z eno roko se je krčevito držal za vponko, medtem ko je z drugo mrzlično iskal za pasom novo za naslednji klin, ki ga je še določil do edinega soli-

Severna stena Dedca. Desna in leva smer.

dnega vstopa v previsu. Ko je stal na mali vzboklini, kjer so našli prostor le prsti na nogah, je počival.

»Naprej bo zelo nerodno, je precej zalito z ledom!« Jaz pa sem se na varovališču pošteno tresel od mraza.

Kar razveselil sem se, ko sem videl, da se Beri spravlja naprej. Dvakrat je poizkusil, a se je vedno vrnil do bornega vstopa. Skrbeti me je začelo. Ponovno je naskočil in slišal sem le godrnjanje, robanjenje ter vzdihovanje. »Potreboval bi še eno zanko.«

»Ni nobene več, boš moral brez nje preko.«

Spodnje ni mogel več izpeti, ker je bil že previsoko. Ponoven naskok po temeljitem čiščenju se mu je posrečil. Le še nekoliko metrov sorazmerno lažjega terena ga je ločilo od dobrega varovališča.

Bil sem že kar nestrpen, gibal bi se rad, plezal, da bi pregnal mraz iz kosti. Oddahnil sem se, ko me je končno le poklical. V začetku sem plezal leseno, šele pod previsom sem se razgibal. Zanke so prosto visele v zraku; ujel sem prvo in stopil vanjo. Zanihal sem v labilnem stopu. Krepkeje sem se prijel in se polagoma umiril. Čeprav sem že prej plezal ta previs, me je obšel tesnoben občutek. Vsa moja teža je visela na enem samem klinu in popolnoma viseč navzven sem se ozrl navzdol v praznino, ki je grozeče prežala... Stopil sem v naslednjo zanko in izpel prvo.

Glavno delo opravljajo tu roke, saj so klini, za katere sem se prijemal, mnogo bolj zunaj kot noge v zankah. Lepo delo sta tu

opravila Rado in Cic, ki sta si prva utrla pot preko tega previsa. Izvešen na eni roki je moral z drugo iskati razpoko in zabijati klin. Pri takem delu se utrudijo še tako močne roke. Dvakrat je moral Cic nazaj pod previs, da se je odpočil. Pri vsakem ponovnem nastopu je pustil v ogromnem trebuhu previsa en klin več. Nato je še Rado igral kovača v njem.

Sedaj ko so klini že v njem, je seveda mnogo lažji, vendar je še vedno lepa preizkušnja plezalčevih fizičnih moči.

Prsti so mi leseneli, zato sem pohitel. Izpeljal sem zanko ter srečno ostal na »stojišču«. Z zanko, ki sem jo imel na razpolago, sem si preko mesta, kjer se je prej Beri toliko trudil, kar lepo pomagal. Mnogo težje sem potem to zanko izpel, saj sem stal na klinu, v katerega je bila vpeta. Ko sem tudi to srečno opravil, sem bil kmalu pri tovarišu.

Najtežje mesto sva že srečno prestala. Naprej bo že šlo.

Raztežaj nad nama sva oba poznala, saj je Beri tudi že poleti plezal to smer. Precej gladka in strma luska se je dvigala nad nama. Spodaj je toliko odmaknjena, da je tam odlično varovališče, zgoraj pa se popolnoma zlije s steno. Navadno se prične plezati ob steni, ko pa ob njej ne gre več, prestopiš na desno. Beri je poskušal na ta način, vendar mu ni ugajal. Zato je že spodaj začel plezati na zunanji strani. Zelo počasi je napredoval, ker je bilo precej ledu. Od časa do časa si je hukal v roke, da bi si jih vsaj nekoliko ogrel. Zabil je klin in vpel vrv. Dvakrat je zastoj poizkušal doseči dober oprimek. Še tesneje sem se stisnil k steni in se zaklel, da me nič ne sme ganiti z mesta. Ko je ponovno skušal doseči dober oprimek, je zdrsnil z desno nogo, roka pa mu je zaman lovila po pečini. »Drži,« je zavpil in zaropotal mimo mene. Klin se je izruval, kakor da ga ne bi bilo. Z vso močjo sem stisnil nylonko, začutil sem pekočo bolečino na rami in dlaneh, stisnil zobe in držal.

Na moj klic, kaj je, ni bilo nekaj časa nobenega odgovora. Končno!

»Vse v redu, samo še enkrat bom moral sopihati v previsu.« Poslal sem mu po vrvi zanke in kmalu je stal sopihajoč pri meni.

Nemo sva si stisnila roke. Srečno se je izteklo. Stena je previsna, zato se ni nikamor zadel in poškodoval.

Z odrtimi dlanmi in krvavečimi prsti sem pričel plezati. Ni mi dišalo na istem mestu odfrčati, zato sem se premikal v razkoraku med steno in lusko, dokler je šlo. Po precejšnjem trudu sem srečno prestopil in tako stal na mestu, katerega je hotel prej Beri doseči. Varal sem se, ko sem mislil, da je s tem poglobitveno opravljeno, ker je bil svet naprej še težji. Zabil sem dva klina in uporabil stopne zanke ter tako prišel preko. Z višino je tudi skala postajala vedno bolj ledena.

Po strmem snežnem žlebu, kamor sem pripeljal, sem mnogo hitreje napredoval. Dolgo sem se zamudil pri iskanju primerne bivališča, končno sem zabil dva klina, ki naj bi nadomeščala enega pošteno zabitega.

Beri je počasi napredoval. Ko se je pokazala glava, sem bil že kar vesel. Skrbeti me je začela noč, ki se je vedno bolj bližala. Krepko naju bo lovila. Kaj pa kamin, če je zgoraj zaprt z ledom? Misli na bivak sem z vsemi silami odganjal. Kamin bom že preplezal, saj se tam tudi podnevi ne vidi dosti. Torej hitreje!

Strm snežen žleb, kjer sem varoval, drži prav pod kamin. Beri je sekal stopinje in vsi drobci so leteli name. Kmalu sem bil podoban pravemu sneženemu možu. Komaj sem se nekoliko otresel, mi je poslal zopet novo pošiljko.

Prve zvezde so se že prižigale na jasnem nebu, ko sem lahko šel naprej. Hitro sem bil pri njem. Kamin je bil skoraj do polovice zasut s snegom, v katerem je Beri varoval.

Pričel sem s plezanjem po kaminu, ki mi v začetku ni delal posebnih težav, čeprav sem plezal samo z občutkom, ne da bi kaj videl. Tipaje sem se polagoma porival kvišku. Pod vrhom sem otipal gladek led, ki mi je ustavil napredovanje. Kamor koli sem prijegal, povsod mi je drselo. Gumijasti podplati so popolnoma odpovedali. Začel sem razbijati led. Kmalu sem otipal, da je na zunanji strani manj ledu in sem tudi res hitreje napredoval. Pri izstopu iz kamina je debela plast ledu visela vanj, kar mi je izredno otežkočilo izstop. Na vrhu je bil kamin toliko širok, da sem se v gvozdečem položaju komaj držal. Z obupno vztrajnostjo sem kljuval po ledu. Končno sem se srečno rešil kamina in stal na strmem snežišču. Na vse grlo sem zavriskal. Slišal sem odziv, ki se je odbil od stene. Tudi iz doline je bilo slišati klice. To je bil najbrže Gustl, ki je bil v skrbeh za naju. Zaklicala sva mu, da se kmalu vrneva.

Nekoliko više sem zabil varovalni klin, ki sem ga nato od veselja kar pozabil izbiti. Beri je bil kmalu za mano, saj si je kar z vrvjo pomagal. Izstopna dolžina nama ni delala mnogo preglavic in ni preteklo mnogo časa, ko sva se srečna in ponosna objela na vrhu.

☆

Tri tedne kasneje, tudi ob lepem sončnem vremenu, smo se ponovno zbrali na Korošici. Ugodne vremenske in snežne razmere so nam takrat omogočile, da smo preplezali tri smeri v steni Dedca in Vršičev.

Leva smer v Dedcu mi ni dala miru in po uspešno izvršeni desni sem jo z Lucijanom nameraval preplezati. Ta je z navdušenjem sprejel moj predlog.

10. marca sva si zgodaj zjutraj sekala stopinje po strmem snežišču do vstopa. Vreme je bilo kakor nalašč za tako turo. Sneg je bil trd in kmalu sva dospela do vstopa nekoliko bolj desno, kot je letni.

Prva polovica stene nama ni delala posebnih težav. Po strmi, na levo držeči polici sva hitro napredovala. Nekoliko dalj sva se zamudila pri dveh ledenih skokih, ki sta terjala potrpežljivo in nevarno plezanje v ledu. Tako sva se približevala ogromni luski, ki je odmaknjena od stene toliko, da sva med njo in steno z lahkoto prišla naprej.

Pod »vilicami«, iz doline lepo vidno gladko steno, ki ima dve poči v obliki črke V, sva se šele z vso gotovostjo zavedela, da se prave težave šele tu začenjajo.

Ker sem bil v vodstvu, sem premišljeval, kje naj nadaljujem, levo ali desno. Bolj me je mikala možnost na levi strani, ker je bila vsaj na videz boljša. Očistil sem si edini prijem za desno roko in po dolgem trudu dosegel rogljiček za stop. Sedaj bi se bil moral nekoliko pregoljufati preko trebušaste skale pod streho in ob izredni izpostavljenosti nadaljevati plezanje. Ko sem se tako razgledoval, se mi je okružil rogljiček, na katerem sem imel edino dobro oporo. Zdrsnil sem dva metra nazaj in se ujel. Bil sem zopet na mestu, kjer sem začel.

Lucijan se je ponudil, da poizkusi desno, prepustil sem mu vodstvo. Zabil je dva klina, ki sta bila bolj za moralno oporo kot za praktično uporabo in previdno prečil do poči, ki je bila po nekod zabita z ledom. Z lednim kladivom si je pomagal kvišku; včasih ga je zasadil globoko v poklino in se potegnil. Na varovališču, katerega je po izrednem naporu dosegel, mi je vesel javil, da je sedem metrov nad njim klin, samo kako ga je mogel tam nekdo zabiti, mu ni bilo jasno. Ko sem imel še jaz to težavno dolžino za seboj, sem videl zarjavel klin nad gladko navpično steno, ki se je končala s streho. Ravno pod njo je bil klin.

Bila sva pod previsno črno steno, kjer je prehod nemogoč. Skala je gladka in poklina, v katero sem komaj spravil roko do komolca, je bila edina možnost. Absolutna navpičnost deluje na človeka kot previs, zato sem se le s težavo držal z eno roko in z drugo zabil klin, v katerega sem vpel zanko ter s težavo stopil vanjo. Desno roko sem porinil globoko v poč in se toliko potegnil kvišku, da sem z levo roko dosegel pravi »volovski« prijem. Zarjavel klin pod streho, ki sta ga pustila Kokošinek in Volk pri letnem vzponu, je še dobro držal. Ob njem sem se odpočil ter segrel premrle prste. Nato sem v tegu vrvi prečil v levo, se končno potegnil preko malega previsa in stal na trdem snegu, kjer sem si izkopal dobro stojišče, zabil varovalni klin in povabil tovariša na »zračno potovanje«, kakor se je izrazil opazovalec iz doline, ki naju je na tem mestu opazoval. Naslednja dolžina je bila precej izpostavljena in ledena, vendar sva bila kmalu zunaj na grebenu, po katerem sva dosegla vrh.

☆

Desno smer sta preplezala člana AO Univerza Popovič Berislav in Preložnik Slavko 19. II. 1950. Levo smer pa člana AO Univerza Krivec Lucijan in Preložnik Slavko 10. III. 1950.

V zimskih razmerah sta bili obe smeri v aprilu 1950 ponovljeni. Desno smer sta plezala Debeljak Ciril in Urh Silva iz Celja, levo pa Volk, Mirnik in Preložnik prav tako iz Celja.

NA UČKO (1396 m), KVARNERSKI RIGI

(Konec)

II. Pohod na Učko

Nekaj dni potem je nastopila jugovina z izdatnim deževjem. Ko se zvedri, takrat šele bo pravo vreme za pohod na Učko, tako sem si mislil in želel. In to se je zgodilo točno teden dni po prvem izletu. Med gosti sem iskal sotrudnika, a nisem ga našel. Tega je bil zadovoljil že avtobusni izlet, onemu pa se je zdela planinska hoja 4 do 5 ur le preveč udarniška. Pojdem pa sam, sem sklenil, saj se samohodec čuti najbolj svobodnega. — Po zajtrku mi je uslužni kuhar dodelil »suho hrano« kot nadomestek za kosilo: nekaj rezin salame, nekaj jabolk in pol štruce kruha. Lahko oprtan z nahrbtno mrežo sem nastopil pot, tokrat ono, ki drži iz Lovrana kot mārkirana po nešteti stopnicah v breg. Pri starinski kapelici sv. Roka sem stopil na liganjsko cesto. Pred že znano mi gostilno, krščeno z novim napisom, sem zavil na desno in sem po bližnjicah med samimi vinogradi dospel na preval. Tu se mi je odprl pogled na moj — cilj. Daleč je še in visoko!

Ob prvem cestnem ovinku stoji golo zidovje nekdanjega hotela »Draga di Lovrana«, ki je bil v prejšnji dobi opatijskim in lovranskim letoviščarjem priljubljeno izletišče. Zakaj ga niso zopet vzpostavili? »Nema pare, nema robe, nema radnika!« mi je pojasnil domačin, ki sem ga srečal. Zares, kjer ni teh kapitalnih pogojev, se ne da nič napraviti. — V Lovranski Dragi se cesta neha in tu se pričinja pravi vzpon na Učko. Domačinka me opozori na staro markacijo. Na kamnitnem stebru opazim puščico v modri barvi in napis: Monte Maggiore CAI. Trpežno barvo je rabil črkopisec, da še po preteku vojnega desetletja ni obledela.

Po strmi rebri sem se pehal v breg do zadnje hiše, kjer je starec čistil veliko kad, namenjeno za donosni jesenski opravke, za maščenje grozdja. Ko mu zaželim obilo trgategv, mi potoži, da bo letos manj sladko vino, ker je bilo preveč moče in premalo sonca, da bi grozdje enakomerno zorelo. Vstopim v hišico, ki je na zunaj kazala le skromno lice, znotraj pa je prav lična in čedno opremljena. Ko sem bil v pogovoru z domačima hčerama, kar po meščansko opravljenima, mi prinese oče dva sočna grozda v poklon kot gostu iz Ljubljane, ki jo pozna izza mladih let. Povedali so mi, da na vsej nadaljnji poti ne bom našel nobenega človeškega bivališča in da bom hodil vsaj še tri ure do vrha. Tako sem se od prijaznih domačinov poslovil v zavesti, da grem v odljudno divjino.

V sončni pripeki sem po skalnati stezi rinil v breg, porastel z brinjem in robidovjem. Pusta bo takale hoja, sem si mislil, in mi bo v svoji enoličnosti predsedala, če bo predolgō trajala. Ko sem v

jarkem soncu prepehal kakih 200 metrov višine, sem na prvem prevalu došel v senčnat bukov gozd. Poslej je bila hoja kar zložna, malone promenadna. Zemljevid mi je kazal, da moram le priti do neke naselbine. Prišel sem do nje, a našel le golo zidovje, brez streh, brez oken, brez živega bitja — mrtvo selo. Čudoma sem tu opazil blede rdečo markacijo. Modro, ki drži bržčas proti selu Mali Učki, sem bil nekje zgrešil. To me ni nič motilo. Saj sem imel pred seboj zanesljiv potokaz — Suhi vrh, Učkinega soseda (1321 m).

Bukovina se je nehala. Pristopil sem na položno visoko planoto z obsežnimi košenicami, ki jih obdajajo kamnite ograde. Tu in tam nakopičeni seneni stogi pričajo, da so v poletnem času kosci imeli tu dovolj posla. Kako bujno uspeva tod pomladansko rastje! Menda sem kaj so hodili nabirat zdravilnih zelišč oni inozemski rastlinarji, o katerih pripoveduje Valvasor. A tudi botanik novejšje dobe, dr. Lujo Adamović, je okrasil svojo knjigo⁵ z barvnimi slikami, ki živo predočujejo pisano množico cvetk na livadah pod Učko, n. pr. zlati klobuk (*Lilium carnolicum*), zlati koren (*Asphodelus albus*), glavinec (*Centaurea axillaris*), babji zob ali krvomočnica (*Geranium sanguineum*), modra perunika (*Iris graminea*). Te krasotice so v poznem poletju že davno minile, zdaj so tod le gole rjave košenice brez cvetnega okrasja.

Debelo uro sem se v položnem vzponu šetal po teh travnikih, da sem končno došel v znožje Suhlega vrha na rob bujnega bukovega gozda. V mislih sem takole računal: še kakih 150 metrov višine po temle gozdu, da pridem na sedlo, potem pa še pol ure na vrh Učke. Toda v tem planskem programu sem se zaračunal spričo nepredvidene motnjave. V smeri, ki mi jo je kazala rdeča puščica na piramidasti skali, stopim v gozd, a ne zasledim nobene steze, nobene rdeče lise. Nekaj časa kolovratim sem in tja, vidim pač strmo drčo v bregu, a brez sledu kake steze. Vrnem se na livado ter iščem drugega vstopa v molčeči gozd. Nikjer nič! Pozornost pa mi zbudi čudno razruvana gola zemlja. Tako razrita tla mi je bil nekoč vrh Kaličev na Travnici gori nad Sodražico lovec pojasnil kot znak, da šarijo tam divji prašiči. Še te zverjadi mi je treba tukaj!

Iz daljave začujem lajež. Dobro znamenje! Kjer je pes, je tudi človek blizu. Tega hočem priklicati, da me reši iz zagate. Stopim na plano, z rokama pred ustji si naredim trobljo in zakličem: »Halo, halo, čobane!« Na ta primitivni telefonski poziv takojšen odziv. Pasji lajež se ojači. Malo počakam in trije ovčarski psi, med njimi dva lisca, pridrve izza grmovja proti meni. Zdaj bom imel še s temi cerberčki opravka! Kako jih pomiriti? Palico zapičim za seboj v prhka tla, ker vem, da vidi pes v palici napadalno orožje. Neoborožen jih pričenem pomirljivo ogovarjati in, lej čudo, prej navidezno jare mrcine omilijo svoj lajež v rahlo renčanje in še to jih mine. Lisca se mi približata z repom mahljaje, tretji kuže pa se spusti

⁵ Prof. dr. Lujo Adamović, *Führer durch die Natur der nördlichen Adria*. Wien-Leipzig 1915.

Pogled na Suhi Vrh z Rečine

Foto Malez M.

nazaj v dir, kakor da hiti gospodarju naznanjat, da ni nobene nevarnosti. Res, razumno bitje je pes, le škoda, da ne zna govoriti v nam umevnem jeziku.

Skoraj prikrevsa postaren črnolas možiček s čedro med zobmi, z gorjačo v roki, z malho preko ramen. Dobrodošleca prijazno pozdravim in vprašam, kod naj krenem, da pridem gor na preval. Pove mi, da v gozdu sploh ni markacije, tudi ne prave steze, ampak da moram v breg kar naravnost po drči — »vavik dritto«, v pol ure da bom lahko že pod Suhim vrhom. Pravil mi je, da tod ovce pase, a da je jesenska paša borna. Potožil je, kako težko mu je življenje »zbog velike skupoče«, da se je »duvan« silno podražil. Potrdil mi je domnevo, da so divji prasci, »veprovi«, tla tako razbrazdali, ko si iščejo korenin in gomoljev za hrano. Vljudnemu možu sem zahvalo v besedah zabelil z deležem »suhe hrane«, s ščepom cigaret in bankovcem rumenjacom. Želel mi je srečno pot, češ v dobri uri bom lahko že na vrhu Učke, samo — »vavik dritto!« Pozornim štirinogim čuvajem pa se žal nisem mogel drugače oddolžiti, kakor da sem najbližjega zahvalno potrepljal po glavi in po sršavem hrbtu.

Vsakdo ve, da je naravnost najkrajša smer, toda po tako krušljivi drči, kakršna je strmela nad menoj, se ni dalo normalno stopati. Zato sem se rajši vijugal ob strani, da sem se mogel oprijemati vejevja in grmovja. Marsikatera suha veja se mi je pod prsti zdrobila, marsikatero podrto deblo sem moral prekobaliti, marsikak

kamen se mi je pod nogo sprožil in se zakotalil navzdol. Nič si nisem očital tega prestopka planinskih pravil, saj sem vedel, da ni za menoj nobenega zadnjika, ki bi ga kamen zadel. Če pa bi pogodil betico kakega vepra, bi storil odpustljiv greh. Da, veprov sem se takrat domislil in si v jezikoslovskem prekatu možganov razlagal na tej osnovi ime bližnjega Veprinca ter ugovarjal Valvasorju, ki ga tolmači iz latinske besede vepres, kar pomeni trnje.⁶

Dobro pretegnjen in kakor pregneten sem po taki telovadbi prisopihal na vrhnji rob, kjer sem zagledal vrh Učke s sivo kulo na njem že v bližini. Useda pod Suhim vrhom je porasla z osatjem, ki ga tudi rastlinoljub prezirljivo ignorira. Zavil sem jo desno v gozdnato reber, v senčno bukovje, kjer sploh nisem iskal poti. Saj sem bil skoraj že na cilju, do katerega bi me ne bila zadržala nobena ovira. Točno opoldne, torej po hoji štirih in pol ure, sem stopil Učki na teme v zavesti, da sem zmagal približno isto višino, kakor če bi se iz zatrepa Vrat po Pragu povzpел na Kredarico.

Sam na najvišji točki Istre, čisto sam! Nemoteno gledam veličastni obzor od našega Triglava na severnem robu tja dol do zadnjih otokov Kvarnerskega zaliva. Pestra slika! Julijske Alpe, kranjski, primorski, hrvaški Kras, Velebit, ves trikotnik Istre, ki ga tam na zapadu obliva Tržaški zaliv, tu na znožju pa Kvarner. Pravijo, da se vidijo tudi Benetke, celo Apenini,⁷ a jaz ne teh ne onih nisem mogel spaziti. Gledalca prevzame pogled na valoviti relief nekdanje tužne Istre. Tam, kjer se je širilo plitvo Čepiško jezero, se vidi sedaj obširna obdelana ravnica. Italijani so odtočili vodo po umetnih vodotokih v Plominsko drago, jezersko plan izsušili ter s tem pridobili okoli 4000 hektarov plodne zemlje. Naša državna uprava pa gradi železniško progo, da bodo po njej odvažali močno kalorični premog — črno zlato — in boksit iz karpanskih in labinskih rudnikov proti severu, kjer se nova proga pri Lupoglavu stika s staro istrsko progo. Novo traso značijo dolgi sivorjavi nasipi, dobro vidni z Učke. Močne detonacije, katerih poke sem čul na vrhu, so pričale, da so minérji še pri delu na progii.

Edina z vrha dobro vidna bližnja večja naselbina je Boljun. S pogledom se da zasledovati smer Boljunščice, hudourniškega pritoka, ki se v globoko zarezani jarugi vije proti Čepiškemu jezeru. Specialka mi kaže južno od Boljuna cerkvico z imenom Opatija. Le-ta je ostala pač v stari edinščini, ne pa tako, kakor njena soimenjakinja na obali, kjer se je iz prvotne eremitaže razbohotila v svetovljansko letovišče. Na zapadnem pobočju v bližini sta dobro vidni dve vasi, Vela in Mala Učka. Že pogled mi kaže, da je Mala Učka s prenovljenimi hišami dokaj veliko selo, medtem ko je Vela Učka videti le skromna vasica z deloma porušeni stanovi. Slično neskladnost prilastkov poznamo na otoku Lošinju, kjer je Lošinjski Mali večje mesto kakor Veliki.

⁶ Valvasor, ib. XI, 609.

⁷ Gl. članek: Gizela Tarczay, Sljemenaši na Učkoj. PV 1925, 184.

Suhi Vrh raz Poklona

Foto Malez M.

Ta predel Istre je domovina mož, ki so za reformacije delovali kot hrvatski pisatelji v Nemčiji. Tam je slovel Matija Garbić (Garbitius), rojen v Labinu, kot učitelj grščine na tubinškem vseučilišču, Stjepan Konzul iz Buzeta kot pisec protestantskih knjig v glagolici, in Mato Vlašić - Franković (Flaccius) iz Labina kot univerzitetni profesor v Wittenbergu. Sisol (833 m), južni pomol te gorske vrste, ki se vrhuni v Učki, pa je dal priimek hrvatskemu književniku novejšje dobe Evgeniju Kumičiću Sisolskemu; rojstni kraj mu je starinski Beršeč na vzhodnem podanku Sisola.

Za slovo sem si natančneje ogledal čvrsto stavbo tega imenitnega razgledišča. Več desetletij bo lahko kljubovala burjam, strelam in nalivom, samo če bodo nje lastniki bolj skrbeli zanjo. Spodnji prostor je treba urediti, da bo v njem vsaj v poletni dobi ne samo varno zavetišče, ampak tudi skromna okrepčevalnica, za kakršno je bil prvotno namenjen. Sedaj pa rabi, kakor nevarljivi sledovi kažejo, za zaklonišče — drobnice. Novodobni turist pogrēša vpisne knjige in že povsod običajnega žiga. Neugoden vtis mi je na ploščadi napravil z velikimi črkami v oljnati barvi načeckani napis, ki pravi, da so na vrh Učke »dospeli za prvi put sa ženama najveći pijanice iz Ike«, ne da bi pozabili svoja imena pripisati. Bogme, lepše bi se bralo: planinci! Da bi le jesensko deževje tak kulturni skazek izpralo! In še nekaj bi dostavil. Pesnik Vladimir Nazor je v svoji bujni fantaziji stvaril na tem vrhu slovanski Olimp s prav-

ljičnim gradom: »Sve čežnje naše da se k tome visu / stremeći penju, dok na njemu svi su / bozi se naši sastali na s'jelo. / Bl'ješte i sjaju tornjevi od zlata, / od srebra hram i od piropa vrata.«⁸ Tako sanjari poet. Mi pa, ki smo bolj realistično izgrajeni, pravimo, da na tako vzvišeno, na vse strani odprto točko, na ta mejnik med kontinentalno in mediteransko klimo, sodi meteorološka opazovalnica.

Zdaj pa nizdol v selo Velo Učko! Kod naj krenem? Nikakor ne naravnost po prestrmem pečinastem zapadnem pobočju, ampak po ovinku južno dol na presedljaj, od tam pa po kaki stezi v pravo smer. Nisem se zmotil. Celo na kolovoz sem prišel, držeč po gozdnatem svetu, precej visoko nad vasico. Nazadnje sem kar po grastem terenu krevsal navzdol in sem tako dospel v skromno selo. Nekaj hiš je za silo popravljenih, druge pa so opuščene ali pa še porušene. Možak hrust, kakršen je bil Nazorjev Veli Jože, ta istrski Martin Krpan ali Peter Klepec, stoječ z družino pred hišo, mi pove, da so jim vso vas požgali in porušili »Švabe«, ker so seljaki skrivaj delovali s partizani. Dal mi je čutiti, da velja vsa njihova mržnja Nemcem, medtem ko o njih zaveznikih ni črnil nobene mrzke besede.

Odžejal sem se pri vodovodnem tatmanu. Dá, vodovod imajo v tej borni vasici. Saj je malo više v bregu veliki zbiralnik, ki oddaja pitno vođo vsej bližnji kvarnerski rivieri. Kje neki je oni močni izvir, o katerem Valvasor poroča, da bruha na temenu Učke z veliko silo na dan in da goni več mlinskih kamnov?⁹ Tega prirodnega čuda nisem nikjer opazil in tudi domačini niso o njem nič vedeli. V vasi imajo šolo štirirazrednico, v kateri poučuje samo ena učna moč, učiteljica. Rad bi se bil z njo pogovoril o šoli in tamošnjem naraščaju, a mladina, igrajoča se pred šolo, mi je dejala, da je učiteljica pravkar odšla »na ručak«. — V turobnem spominu mi ostane to skromno selo. Da bi se le kmalu zopet opomoglo!

Še malo hoje po kolovozu, pa sem stopil na belo cesto pod Poklonom. Nekje sem bral, da so jo bili zgradili še za cesarja Jožefa II. kot prometno zvezo med Reko in notranjo Istro. Na prevalu sem prišel mimo hiš, ki še vedno kažejo sledove vojne dobe. Novozidani zadružni hlev daje slutiti, da so tu zasnovali večje gospodarsko poslopje. V že znanem mi »hotelu« sem malo posedel, predvsem z namenom, da bi zvedel kaj več o bližnjici v Liganj in Lovran. Dobil sem točno navodilo: najprej desno po novi cesti, ki je še v gradnji, nato pa levo na rdeče označeno stezo. Držeč se tega napotka sem prav zadel, tako da mi je bila hoja poslej povsem zložna, zlasti ker drži pot skoraj ves čas po redkem cerovju.

Kar se mi iz šume pojavi čvrsta ženica, optana s težko butaro polen. Pove mi, da gre domov v Liganj, ko si je nasekala v gozdu drv. Kar dobre volje je bila, čeprav je nosila na hrbtu breme vsaj

⁸ Nazor, Istarski gradovi, 17.

⁹ Valvasor, ib. IV, 601.

30 kilogramov težko, ki pa je bilo tako spretno povezano in oprtano, da zgovorne ženice vidno ni preveč težilo. Na mojo opombo, da bi tak tovor moral kak moški nesti, ne pa ženska, mi dobrodušno odvrne, da tak posel ni za »muškarca«. Gospodinjske potrebe mora pač ženska oskrbovati. Ni ji šlo prav v glavo, da se priletan človek sam peha po tem odljudnem kraju, češ da je vendar prijetneje sprehajati se doli ob morski obali. Zazdelo se mi je, da je treba ženici malo oddiha; zaostajala je. Poslovil sem se in pospešil korake, da sem kmalu prispel na plano, na rob, od koder se mi je razgrnil pogled na sinjo morško gladino. Še nekaj minut po skaloviti rebri navzdol, da sem obstal na že znani mi cesti sredi Lignja. Preprečkal sem jo in krenil na bližnjico v prijetni zavesti, da sem tako rekoč že doma. Po nešteti stopnicah — gotovo jih je več kakor onih, ki drže z romarskega Trsata dol na Sušak — sem moral kaj oprezno stopati, da mi ni spódrsavalo. Ni minilo pol ure, ko sem stopil na tlakovana tla lovranska.

Gorniška tura na Učko je bila pri kraju. Štiri in pol ure je trajala vkreber, to ni nikak rekord, še manj pa, da sem hodil tri ure in pol nazaj; vseh postankov pa je bilo za dve uri. Nič se nisem čutil utrujenega, pač pa razvedrenega, presončenega in prezračenega in, kar je glavno, obogatenega z lepimi vtiski in idiličnimi dožitki.

Pod večer sem krenil v preprosto domačo gostilno, da bi si grlo poplaknil s pijačo, kakršne nisem ves dan zaužil, z dalmatinsko črnino. Tu sem se znašel v povsem drugačnem okolju. Za nepogrnjenimi mizami so se previrali domačini, menda sami ribiči in čolnarji. To jim je tekla hrvaščina, obilno pomešana z italijanskimi izrazi! Ni bila to čiribirščina, ampak spačena primorska govorica, ki so jo spremljale drastične kretnje z rokami in mrdasta mimika v obrazih. Nemara bi mogel gluhonemec laglje pogoditi smisel razgovora iz njih kretenj kakor zdravočuten poslušalec iz njih besed. Kot živa nasprotka sta mi bila v mislih moja nova znanca tega dne — priljudni čoban Dritto in resnobni hrust Veli Jože iz Vele Učke.

Pred spancem sem posedel na skalni obali pod našim domom. Čarobno se je odražala mesečina na rahlo valujoči morski plani. Kakor da se je v dolgem pramenu prelivalo živo zlato po mokri gladini. Taka lirična ubranost me je navdajala ob zaključku moje tu z epično širino opisane hoje na mikavno nekdanj »kranjsko« goro Učko.

Albert Štupar:

RJAVI PAS RZENIKA

Poleg mnogih sten slovenskih Alp, ki so zbudile pozornost plezalcev v razdobju obeh vojn, je bila tudi siva, z rdečimi odlomi preprežena stena Rzenika. Ta svojstveni masiv, predeljen z rjavordečim pasom na severno in severozapadno steno, pod katerim je stvorilo odpadno kamenje ogromna prodišča, segajoča v dolino kamniške Bele, je vabil.

Toda dolgo je ostalo pri poizkusih. Prva je dosegla uspeh naveza Modec - Režek, ki sta leta 1933 preplezala severno steno. Štiri leta kasneje je v levem delu severozapadne stene bila narejena smer Kemperle - Presl - Benkovič, toda vozal severozapadne stene je bil rešen šele leta 1939 po navezi Kemperle - Benkovič. Za tem vzponom je v steni zavladal enajstleten mir. Le sem in tja so sledili poizkusni vzponi in šele leta 1950 je zapelo kladivo pod vrhom. Ljubljanska plezalca Vavken - Levstik sta ponovila obe smeri v severni in severozapadni steni. Nekaj mesecev kasneje sta Kamničana Čebulj in Bergant ponovila smer Kemperle - Presl - Benkovič. Leto za tem pa je sledila druga ponovitev smeri Modec - Režek. Ponovitev sta izvršila Kamničana Čebulj in Janko.

Po vseh teh vzponih pa je do letošnjega leta ostalo nerešeno vprašanje meje med severno in severozapadno steno. To je vprašanje tako imenovanega rdečega pasu, ki je po svoji strukturi in krušljivosti eden izmed redkih primerov v naših Alpah.

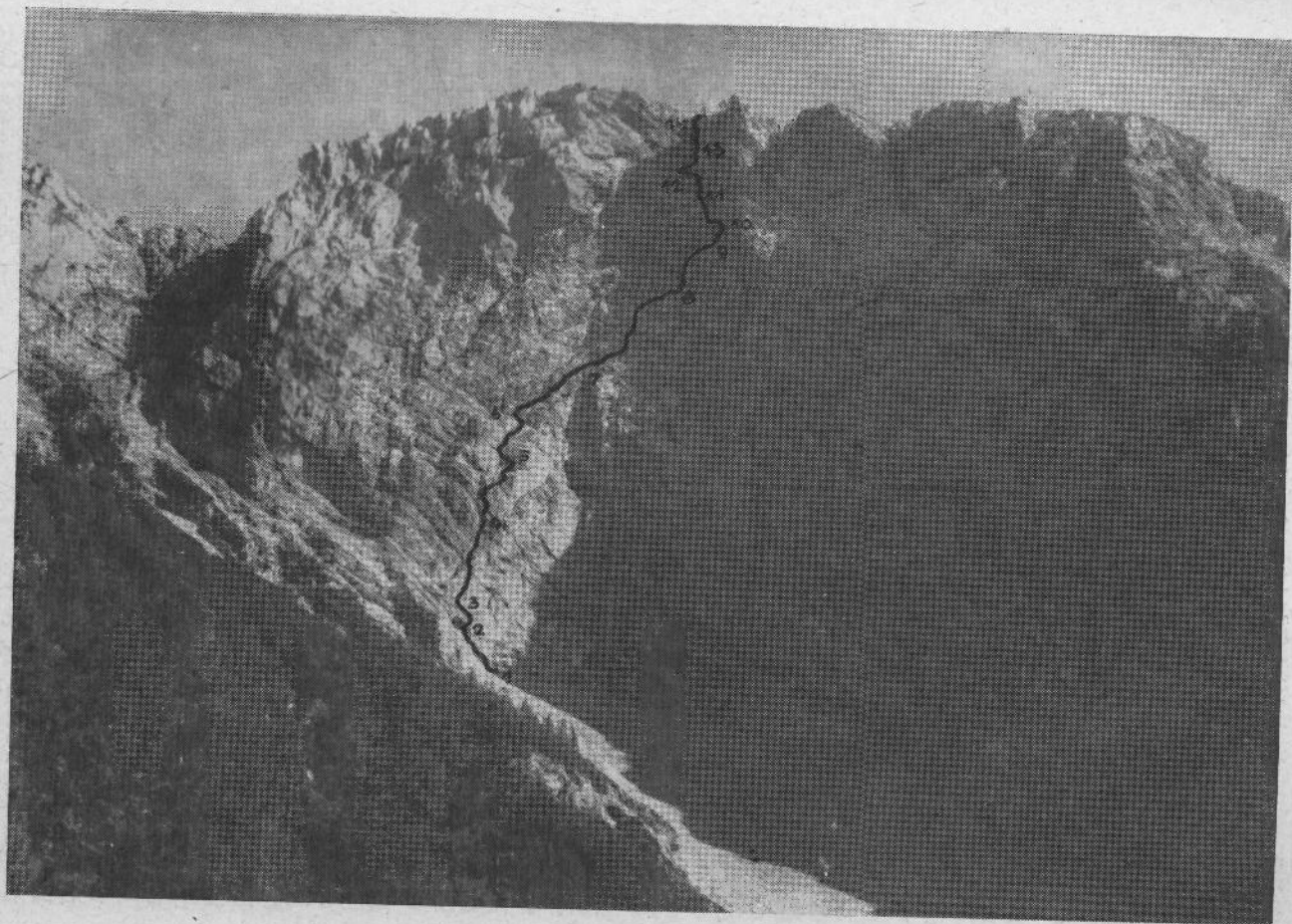
☆

Počasi so sape postajale hladnejše, veter je zahteval svoje pravice in razgrajal ob stenah in v grapah; toda še ni bilo mračne jeseni, akoravno se je čutil njen korak.

To noč Pavle Kemperle ni mogel zaspati. O čem je premišljeval? Gotovo o steni. Marsikdo bi bil njegovih misli, če bi bil leta in leta gledal steno, poznal vsak njen detajl in končno šel spremit trojico, ki naj uresniči njegove načrte. Precej let ga že poznam in veliko sva govorila o Rzeniku. Pretuhtali smo novo smer, poizkusili pri vstopu in končno sklenili 15. septembra začeti. Pavle je šel z nami.

Mrak se še ni začel gubiti, ko nas je Pavle spravil na noge. Po izdatnem zajtrku smo zapustili naš bivak in začeli po prodišču navzgor. Toda pri vstopu nas je že objel dan, brez oblaka; nebo se je dotikalo vrhov in le okoli Žmavčarjev je počivalo nekaj meglic. Pred nami je molela stena kot ogromen, siv zid, predeljen z rdečo liso na severno in severnozapadno steno. Plezavček je plahotal ob steni med gladkimi položnimi ploščami nad najvišjim delom prodišča, kjer smo se navezali (1).

Pričeli smo z delom okoli sedme ure. Šel sem naravnost na zijalko; po polovični dolžini krušljive peči, v kateri se je vsak

Ostenje Rzenika z včrtano smerjo

Foto K. Benkovič

kamen majal, sem prišel do položnih, gladkih tal zijalke (2), ki je pravzaprav nekakšna luknja v obliki nepravilnega in v gornjem delu zaokroženega stožca. Sledila je prečka desno, ki pa po desetih metrih zavije naravnost navzgor, pod veliko kompaktno preveso. Izpod prevese se cepita dve polici, ena desno, druga levo. Smer poteka po strmi, levi polici, ki je tik ob steni porasla z ozkim, travnatim pasom. Po enem raztežaju se cepi na dve strani; pri odcepu smo postavili možica (3), nato pa zavili po desnem odcepu, ki pripelje na gredo pod tremi rdečimi odlomi.

Pavle se je oglasil izpod stene. Ustavili smo se in poslušali pesem kamenja; žvižgal je čez nas, okoli nas in celo na Lojzetovo roko je prižvižgal, kot da nas hoče opozoriti.

Po rahlo vzpenjajoči se polici, ki se prične za kako dolžino zapadno od vstopa Kemperle - Benkovič in se razteza v smeri sever—jug po eni dolžini do skoka in po sedem metrov visokem, skoraj navpičnem skoku sem prišel na polico (4). Iz varovališča sem opazil Pavleta, ki je ležal na desnem bregu prodišča in nas opazoval z daljnogledom. Izmenjali smo nekaj besed. Nato sem se lotil kompaktno pečine in za njo prišel na ozko, rahlo vzpenjajočo se gredino. Po 20 metrih sem našel varovališče. Gledal sem zajedo pod izrazito velikim kamnom, ki je nekako visel ob steni, v velikosti enonadstropne hiše. Po polovični dolžini, ko sem pričel v ležeči zajedi (5), oprt z nogami v strop, varovati, sem videl Lojzeta, ki mi je pokimal. Tudi on se je spomnil, da smo prebili tu noč po nekem poizkusu. Tla zajede so nagnjena in popolnoma gladka, prostora je komaj za tri ljudi, morajo pa ležati ali vsaj sključeno sedeti. Nato sem prečkal levo po izpostavljeni, pokriti polici, ki je podaljšek zajede. Prečil sem, opirajoč se z rokami ob rob police, z nogami pa iskal stope nad zevajočo globino. Polica je prešla v zelo ozek, na levo viseč kamin. Imel sem dosti opravka in šele, ko sem zabil klin v vdolbino pod kaminom, sem s hrbtom naprej prišel na vrhnjo stran že omenjenega kamna. Težave so imeli soplezalci s prtljago, a z dobro voljo je šlo. Dolžina vrhnje meje kamna je okoli pol raztežaja. Nad kamnom je bila polica, sem in tja porasla s travo, ki je silila iz rdečkastih sesutin. Po dveh dolžinah je polica zavila naravnost navzgor in prišli smo na Promenado (6), to je veliko gruščnato polico, nagnjeno proti prodišču in poraslo z borno travo ter z dvemi drevesci. Sklenili smo se malo okrepčati in ogledati nadaljnji potek smeri.

Mudili se nismo dolgo, kajti sonce je bilo že skoraj v zenitu, nas pa sta čakali še dobri dve tretjini pretežno rdeče stene.

Iz Promenade drže desno tri izrazite police. Prva se gubi nekje v veliki luknji severozapadne stene, srednja gre tik nad njo, gornja pa drži do gladkih plošč, nad katerimi poteka smer Kemperle - Benkovič. Odločili smo se za slednjo. Prva dolžina ne dela nobenih preglavic. Polica je dokaj udobna in brez velikega naklona, toda tik nad luknjo se popolnoma zoži ter na nekaterih mestih celo zgubi. Nastopila je silna krušljivost in le s klini smo si v razma-

janem kamenju pomagali. Pavle mi je nekaj dopovedoval, pa ga nisem razumel. Le z veliko težavo sem našel stojišča. Ob nogah sem na majhni zeleni ruši zagledal tri lepe očnice.

Po tretji dolžini od Promenade je smer pokazala levo proti že omenjenim ploščam severozapadne stene. Tu smo se kar od-dahnili. Krušilo se je še sicer, toda naklonina je malo popustila. Na nekem varovališču sem si delal stopnjo v grušču. Stopil pa nisem v vdolbino, kajti ta je zazijala in močan, mrzel tok je bruhnil iz nje. V dveh dolžinah, po katerih smo prišli na precejšnjo trikotno polico, smo srečali več takih dimnikov, katere sta skozi tisočletja oblikovala voda in mraz. Raz police, katero smo krstili za Malo promenado (8), smo izmenjali nekaj besed s Pavletom, ki je še vedno ležal na robu plazju.

Ura se je bližala četrti in lotil sem se kamina, ki se pričinja na spoju dveh krakov trikotnika Male promenade. Toda kamin je bil vsaj na nekaterih krajih svojih 15 metrov še dokaj trden. Proti vrhu pa ni bilo več govora o trdni skali. Zopet smo slišali žvižganje odpadnega kamenja, moral sem obstati in tovariša sta prišla na borno stojišče, kjer smo stali eden nad drugim.

Tod se pričinja rjava skala. Zelo previdno sem plezal po strmem in krušljivem terenu, desno proti zajedi (9), katero tvorita s svojim spojem ogromen, siv bolvan severne stene in Rdeči pas. Po treh dolžinah nad Malo promenado sem prišel v poč, toda temu je težko reči poč. Zajeda? Kamin? To je stena rdečega kamenja, v katerem si je voda, deroča po njem, ustvarjala pot v obliki poč, zagatnih kaminov in preves. S kladivom sem si delal stopnje, s katerih pa sem drsel; kamenje je grmelo v globino ter se ustavljalo šele na grušču pod steno. Končno sem prišel kake tri metre navzgor in se pripel na 30 cm dolge kline, izdelane nalašč za to, s katerimi pa Lojze kljub zlomljenemu kladivu ni imel dosti opravka. Ko je prispel Dolfe do mene, sem moral takoj naprej; dve prevesi zloženega, rdečega kamenja sta štrleli nad varovalcem in le s težavo se je uklanjal kamenju. Nad drugo preveso se je pokazala udobna, ozka polička, viseča v obliki konzole pod ogromnim sivim bolvanom (10).

Adolf je varoval Lojzeta, meni pa se je prilegla cigareta. Pavle je še vedno ležal pod steno, sonce je obsevalo vrhove, nad njimi pa je kraljeval večerni azur; nekje na poti s Presedljaja so šli ljudje. V Belo je legal mrak.

Dolfe je pritelovadil k meni in končno sem zagledal Lojzeta z utrujenim obrazom in šopom krivih klinov ob pasu. Iz doline se je mrak počasi kradel k vrhovom in sklenili smo na polici nočiti. Pogledal sem levo in začeli smo zvijati vrvi. Ko smo si uredili bivak, se je oglasila žeja, toda čutara je bila suha; le eno jabolko smo imeli. Pritikali smo jezike k skali in iskali vlago v ohlajajočih se pečeh. Začeli smo premlevati predelani del stene in druge stvari. Celo peli smo. Žeja pa se ni vdala. Pri sveči, katero smo nalepili na klin, sem videl Lojzeta, ki je s klinom razrezal jabolko na tri dele

in molče ponudil vsakemu po en kos. Da bi z užitkom pojedel ponujeno tretjino, sem se komodno naslonil na kamenje, ki je ležalo na robu naše konzolne police. Ko smo pospravili vsak svoj delež in po sili nekaj zaužili, nam je veter ugasnil svečo.

Šele tedaj smo opazili, da je temno. Zaslišali smo brnenje aviona, toda kmalu ga je oglušil grom. Naša viseča polica se je tresla, v steni pa je vedno bolj bobnelo. Bliski so s krvavo krasoto obsevali globino, ki se je zdelo v tisoč barvah še bolj pošastna. Kamenje je grmelo preko naše police, k sreči pa je bila naša streha varna. Stlačili smo kline v špranjo pod bolvanom in jih založili s kamenjem. Upali smo, da bo neurje kmalu minilo. Bobnenje pa je postajalo vedno močnejše in ob bliskih smo opazili, da lije v potokih. Oglasila se je žeja. Toda niti kaplja ni padla na nas. Loviti je pa ni kazalo, saj je z dežjem bilo pomešano kamenje, tega pa smo bili že čez dan presiti. Ostali smo žejni in čakali. Počasi se nas je lotil spanec. Ko sem se prebudil, so mi padle oči na srebrne plati severozapadne stene, katere so bile tik pred nami. Vrhovi so se kopali v mesečini in nebo je bilo posejano z milijoni draguljev, ki so radovedno gledali na sence, plazeče se med negibnimi orjaki.

Lojze je kadil, Dolfe pa je ležal pokrit čez glavo s kapuco. Hotel sem zaspati, toda proti jutru je postalo vedno hladneje; budni smo bili, ko je mrak začel bledeti in so prvi poševni žarki drseli z vrha na vrh. Začeli smo ogrevati premrle ude in ravnati ukrivljene kline. Vse pa nam je šlo s polževo brzino in pozno je bilo, ko smo postavili možica in odrinili.

Od bivaka sem krenil levo; prečka je zelo gladka s spodnjimi oprimki. Približno po osmih metrih smo prišli v odprt, globok kamin, katerega je zapirala zagata. Levo od njega so gladke strme plošče, desno pa že omenjena stena bolvana.

Po eni dolžini sem bil pod zagato (11), ki je s svojimi rjavimi plastmi molela kakih šest metrov nad kaminom. Izogniti se je nisem mogel: na eni strani gladka, na drugi pa krušljiva stena sta mi dali dela. Lotil sem se ga dvakrat in ko sem bil nad njo, sta se mi izruvala klina za menoj. Le s trenjem ob desno steno sem obdržal ravnotežje. Hotel sem zabiti, toda šele po nekaj metrih sem našel razpoko. Še malo in pod novo preveso sem našel borno stojišče. Zabil sem dva klina in Dolfe je pričel z delom. Za Lojzeta ni bilo prostora, stal je pod zagato. Pregledovala sva z Adolfom teren: naravnost preko krušljive in popolnoma rdeče prevese ni kazalo. Levo pa je zelo malo vabljava prečka (12), katero je tvoril stik že preje omenjenih popolnoma gladkih plošč in krušljivih rdečih plasti, visečih nad njimi. Izbire ni bilo več. Lotil sem se prečke. Prijemi so bili izključno spodnji in to v krušljivi rdeči kamenini, katero je nadrobilo odpadno kamenje. Oprijel sem se skale, ki je visela nad prečko, toda začela se je majati. Po daljšem času sem z veliko težavo zabil pred njo klin, šele potem sem si pomagal s klinom na skalo. Počasi sem prišel okoli skale. Na vlažni plošči mi je zdrsnilo in sem zanihal. Ko sem prišel kak meter naprej, me je nekdo nad menoj

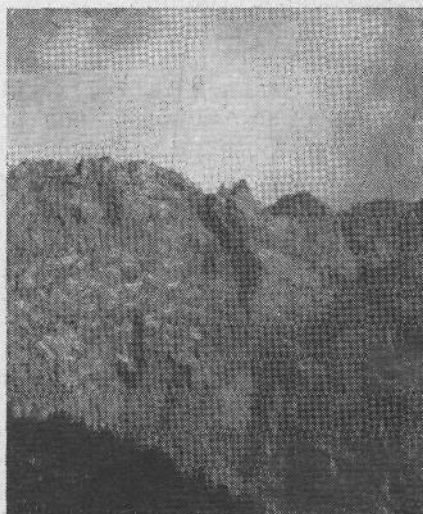
poklical. Zagledal sem Pavleta, ki mi je mahal z vrha. Odzdravil sem mu in takoj zopet prijel za delo. To je najtežji del stene. Prečka je strma in dolga dobre pol dolžine. Preide v še dokaj razčlenjeno izprano steno. Po desetih metrih od varovališča se pride k bolvanu. Sledi krušljiv, rdeč skok, tik ob bolvanu. Dolfe je imel z njim precej opravka. Za manjšo poličko nad njim je zopet skok (13), ki pa je obrnjen proti zapadu in sega do vrha levega bolvana severne stene. Nad bolvanom je travnata polica, ki meji na zgornjem robu ob globoko razpoko. Čez njo po zelo krušljivem mostičku sivega kamenja in že mi je Pavle pomolil roko. Tudi na njegovem obrazu sem videl utrujenost in zadovoljstvo.

Čez Presedljaj so hitele sive megle in zalile prodišče Rzenika. Komaj smo bili preko rušja na poti, že je začelo rositi. Pohiteli smo. Ko smo se okrepčali ob neki mlakuži in se odpravljali počasi navzdol, je veter razpihal megle. Sonce je s poševnimi večernimi žarki obsvetilo rdeči pas, da je postal še bolj rdeč, kot je v resnici. Skoraj nismo verjeli, da smo komaj pred nekaj urami bili tam, kjer so zdaj zbrane vse nežne barve, oblivajoče s svojo milobo navpične plasti.

Stena ima od vstopa do izstopa okoli 600 m relativne višine. Največja krušljivost je v gornjih dveh tretjinah stene, naklonina znaša 75° do 90°. Stena je eksponirana, toda njeno težavnostno stopnjo določa predvsem odpadno kamenje in krušljivost.

Čisti čas plezanja je 15 ur.

Plezali dne 15. in 16. septembra 1951. Štupar Albert, Čebulj Adolf, Čebular Alojzij, člani AO Kamnik.

Stena Rzenika
s poti na Korošico

Foto Požar Z.

PLANINSKI DOM NA KANINU

Bovška podružnica planinskega društva je pravzaprav še dete, dasi ima že dvojce planinskih domov, ki pa jih je podedovala: prvi je Zlatorog v Trenti, ali če poimenujemo vas, kot jo Trentarji sami, je to Zlatorog Na Logu v Trenti, ki ga je podružnica predelala, preuredila, opremila z opremo in s stalnim oskrbnikom — drugi je pa dom Petra Skalarja na Kaninu v višini 1811 m, ki je deležen številnih obiskov, sodeč po zdelanosti stavbe same, ki bi — če bi bila stavba v dolini, ob cesti, v vasi, ali vsaj niže, kot je — preje kazala videz stanovanjske hiše, ki čaka obnove. Pa ta stavba ni doživljala ne bombardiranja niti obstreljevanja niti je ni z repom oplazil v bližino strmoglavljeni zavezniški avion, marveč so jo v pritličju ponemarile ovčje in kozje črede, ki so jih brezdušni pastirji ob neurju seganjali vanjo, na podu pa — kamor drobnica ni mogla — ljudje neznanega bivališča. Le to se ve, da domačini nikakor ne, kajti to leto ti niso dobili dovoljenja za v strogi obmejni pas. Kanin pa je v strogem obmejnem pasu.

Minulo zimo je koča še prebila, čeprav jo je maja težilo še tri metre snega. Vsekakor se je sneg hotel postaviti, kar se teže in moči tiče. Nakrenil ji je en vogal škodlaste strehe. Vseh oken pa vendar ni pohabil. Vsaj šip — ali po bovško — šiber — vseh ne. In ključavnic ter kljuk ter tečajev ter zapiral, slamnjač in pogradov tudi verjetno ne. So vedeli pripovedovati knojevci, da so videli onegaviti, pustošiti in lomiti ter s tako ali drugače pridobljenim kurivom kuriti tujce, najbrže planince, ki pa so imeli od drugod dovoljenja za na Kanin, ne iz Tolmina.

No, bovški planinci so 2. decembra priredili izlet na Kanin. 29 članov se je odpravilo na peturno pot, noseč novih 59 oknic, da usposobijo dom Petra Skalarja za boj z zimskimi viharji in snežnimi meteži. Dan poprej so planinci stikali po Bovcu za krošnjami, ali kakor Bovčani rekajo temu sredstvu za prenašanje tovora na hrbtu »krašnje«, in si prirejali tovor. Vsaka oknica — slepica — je tehtala 7 kg, naredi pa so si jih po tri na krašnjo in hajdi! mimo Plužen in pastirskih stanov skozi gole bukove gozde, gazeč listje, ki ga je v udelane steze nanesla burja kar na debelo. Bela od slane je še počivala soška dolina, ko so nosači že ogreti odpenjali suknjiče in si otirali obilen pot že visoko v skalah. Pokrajina je zanimiva: tu utrdbe 2. italijanske linije iz prve svetovne vojne, tam razpadajoči pastirski stan, tam zopet zarjavele razpadajoče žične ovire, drugod samo še železni drogovci, tam spet v živo steno vsekane zaklon, v skalo vsekane stopnice, od leve je speljana tovarna pot »mulatjera«. Kanin so nekaj let imeli Lahi. Med bližnjo Čukljo in Velikim vrhom zraven nje so bili postavili celo barake, bolnišnico in pokopališče. Šele sedemnajstega leta so jih pregnali Bosanci, ko je plin v Bovcu že opravil svoje.

Ko še sonca niti videti ni bilo, se je Konjščica že kopala vsa bela in svetla v njem. Za njo se je prebudil Studor, nasmejala osamela Lopa, znamenje na Čuklji se je preteče bleščalo iznad orumenelega planinskega pašnika. Ko je listja v Pečeh zmanjkalo pod nogami in so tovorniki, nosači prešli v pravi gorski svet na Zagozdecu, se je zápeljalo sonce čez ranjeni Javoršček. Kot žaromet je razsvetlilo vso našo plat Kanina od Črnjelskih Vršičev in Krnice pa tja prek Prevale tostran Lope in prek Studorja, Malega in Velikega Skednja; v ozadju pa Mali in Veliki Kanin, Vršič in luknjavi Prestreljenik. Zdaj so poslušali Franca in Zajca, ki sta kazala in naštevvala državne mejnike, zraven pa na vsakega navezovala vsaj po eno zgodbo, ki sta jih doživljala z obema razmejitvenima komisijama, ko sta nosila po 50 kg ali cementa ali vode, mešala beton, postavljala, prestavljala in betonirala mejnike.

Zajc jih je imel tisti čas že petdeset na hrbtu — a ne mejnikov! — hodil, preskakoval čeri, plezal na nje, vzbujajoč občudovanje tudi med laškimi alpini, izmed katerih je cenil pač le enega samega kot vrednega planinca. Če je trebalo na mejno čer, kdo je bil, ki se je bil nanjo popel, spustil vrv in vlekel člane komisije k sebi? Kdo drugi kot Zajc! Je Zajc, a ne zajec in za Kravanjo se piše kot večji del Bovčanov. Kako pa drugače! In dogodivščine z Rezijani je pripovedoval in zgodbe z razmejevanja v Parizu. Vrabec si ga vedi, kod jih je bil slišal! Tega ni maral povedati, za resnične jih je pa kupil, in take prodajal. Mimogrede je pravil, kako so Lahi zasuli dvorano s krasnimi posnetki naših planin z napisi: In temu naj se odpovemo? Pa — kazali so slike Velikega vrha, Čuklje, onega pokopališča, ostankov... z napisi: Tu smo Italijani prelivali kri. Kjer smo prelivali našo kri — je zemlja naša! Pa požgane, oplenjene planinske kočice so kazali slikane. Spodaj so natipkali: Glejte, še danes jih Jugoslavija ni obnovila. Zakaj ne? Zato, ker ve, da ji na tej zemlji, na tej naši sveti zemlji ni obstanka...

»Da, da,« je dejal, »politiko razumejo, to se jim mora priznati.« Nekateri so opazovali gamse visoko v Skednju.

»Tamle so vedno gamsi,« je potrdil Zajc in pokazal v polico Malega Skednja, »tukajle pa stoj za temle ruševjem in puško imej pripravljeno... Le ustrašiti se ne smeš.« Ni ga bilo težko nagovoriti, da je začel praviti, kako je njega dni gonil gamse pred puške laške gospode, zvečine dišečih oficirjev. »Sedem sem jih en pot nagnal v njih smer, pa nobena puška ni počila,« je še zdaj ogorčeno oponesel, počil z dlanjo ob dlan in nadaljeval: »Pa sem jih vprašal, zakaj ne, in so odvrnili, da je bil prelep pogled na nje.«

»Pa vi, Zajc?«

»Kaj drugega kot po ovinkih spet za njimi in spet z njimi pred puške, ha.« In je v nadaljevanju pravil, da je oba Skednja kar mimogrede preplezal.

Ali je Zajc užival! Vprašam, kaj ga je gnalo med goniče. In je dal na znanje, da pač veselje, sreča, da se mora za gamsi pehati.

»Kaj pa, ali ste dobili kdaj kaj plačano, ali ste se v naprej zmenili, ali pa ste kar na milost čakali?« so hoteli vedeti planinci.

»Bilo je tudi tako in drugače, včasih pa še drugače. Včasih kakovi funt sirka (koruze), včasih pa nič.«

»Kako to?«

»I, kako! Melevš je prevzel gonjo, prevzel denarce, v žep z njimi, nam pa nič.«

Po lanskem snegu smo se koritili in zagledali napis:

DOM PETRA SKALARJA

ŠE 100 m

Še smo nekaj hodili in smo se skoraj vanj zaleteli. Zadnji hip je šele opazen. Kar obstali smo. Kaj znajo napraviti ljudje! Ti na plečih znašajo gor, drugi pa ali uničujejo ali pa si prillašajo in odnašajo, kar oni prav res niso prinesli, kar ni dosihdob njihovo niti bilo. Pa naj si bo to posoda ali »šibre« ali lesenj deli kože. In še ovce in koze...

Mizarji na plan! S krašenj ne le oknice, tudi obličje, kladiva, žeblje in žage na dan! In smo kuhali čaj in se preoblačili premočeni, govoričili razigrani, se šli pofotografirat enkrat, dvakrat in razgledovat. Čez Kanin se ni moglo videti v Rezijo; ker čepi koča mnogo pod grebenom, ampak mejnike smo videli in mnogo stegnjenih rok je bilo obrnjenih proti podolgovatemu Polovniku iznad Čezsoče, proti razkriteму grebenu drugače enakomerno položnega Krna in proti lani načetemu Javorščku; dalje proti vzhodu so stari planinci pokazovali kopasti Bogatin in malo bolj na levo sam vršac Triglav, vršace nad Trento, in sem bliže značilno šiljasti Svenak (Svinjak), pa obalni Bavški Grintovec, pa ozebnik in vse Pelce in sam zob Jalovca na skrajni levici. Spredaj — kaj blizu naših Skednjev se nam je zdelo — pa je Jerebica, Izgora. Še Veliki vrh, katero ime pa je drugod nepoznano, kajti od prve vojne dalje se ga je oprijelo laško ime Rombon — pa smo zaključili razgled proti vzhodu, proti severovzhodu. Ali proti jugu ni snežnikov. Od Kanina se vleče Stol tja do Kobarida, za Kobaridom je kakemu japonskemu ognjeniku podobni Matajur, za njim pa menda že Trnovski gozd.

Predsednik Boris je zlezal na stolico, zaploskal z rokami, s čimer je vzbudil v vseh pripravljenost, da poslušajo. In se je kajpak (po bovško »kabi«) vsem zahvalil za nošnje, zlasti pohvalil mizarje in obe gimnazijki, ki sta upehani čepeli na deski čez pograde, ter povedal, da bo po »dobljenih zagotovilih« v naslednjem letu omogočen prost dostop na Kanin ter da bo dom stalno oskrbovan.

Mizarji so zabili oknice, pozabijali smo trošne škodle, nosili drv, kočo prepustili varstvu knojevcem, se še nekajkrat ozrli, in se spustili nizdol s trdnim namenom, da jo čimprej obiščemo odeto v bleščeči kožuh.

Evgen Lovšin:

ZIMA V VRATIH

Zmenil sem se s prijatelji za izlet na smučeh. Iz zmenka pa se je rodilo samo zmene.

Megle so se zgrijale z vseh strani in po jutranjem rumenkastem mraku so leteli beli snežni kosmiči. V višavah sta se bila mokrc in gornjak.

Čeprav sem se bil med spanjem budil, pogledoval uro in še sanjal, da se budim in štejem ure počitka, sem rano zjutraj, spočit in dobre volje, pospešil korak proti postaji. Tam me čakajo...

Iz megle pa sta stopili dve postavi. Zibali sta se sem ter tja in dajali s krepkim mahanjem rok poseben poudarek svojim glasovom, ki so bujno valovili v rano jutro.

Bila sta kljub temu, da sem ju oštel, ljubezniva z menoj, ker nista zamerljiva človeka. Torej sem jima želel »lahko noč« in sem sam nadaljeval svojo pot.

Kako prav je imel dr. I. C. Oblak, naš skoraj najstarejši gorohodec in hribovski samotar, ko mi je rekel: Samo nobenih domenkov, družb je povsod dovolj, najlepše pa je človeku samemu v prirodi.

In vendar: Nič ni lepšega na svetu, kakor je pravo prijateljstvo. Nič ni čudovitejšega, kakor je zvesto tovarištvo v gorah. Le da ni dober gornik že tudi dober tovariš!

Kaj bi sedaj razmišljal o tem, si očitam. Zaboje neljubih spominov, skrbi in težav oddam tovorni postaji z naročilom, naj jih pošlje v Ljubljano, sam pa kupim listek in grem pogledat zimo v Vratih.

Že sem bil v vlaku. Nič več ni vreme mižalo. Svetla meglica je obetala dober dan.

Jutro na Dovjem Foto A. Blažej

Postaje Dovje - Mojstrana, Martuljek, Kranjska gora, Podkoren in Rateče na severni strani Vzhodnih Julijcev so izhodišča za znamenite izlete. V duši so mi zapisane z zlatimi črkami. Najbolj ponižno med njimi moram postaviti na prvo mesto, ki gre Mojstrani. Z njo so povezani spomini na Vrata, na Triglavsko steno. Najmočnejša, vse druge spomine prevladujoča, svetla podoba gore in človeka.

Hitro sem na smučeh in izven vasi. Še tik pri Mojstrani, v Gračiču stoji na snegu ob borovcu divja koza in se ozira okrog. Ne tako kakor so jo postavili hudomušneži ali lovci na skalo nad Savo med Radečami in Zidanim mostom. Ponosna in mirna, del planinske prirode, kakor je bila v tem trenutku priroda sama. Lovec jo je opazoval v daljnogledu in trdil, da že dve leti hodi sem na pašo.

Oblaki so se bili spreleteli in čudovit, sončen, hladen, zimski dan je polnil gornjesavsko dolino.

Ob Triglavski Bistrici drže smučine in stopnje k Peričniku. Le kdo bi našel prave besede, da bi opisal ta lepi sprehod, kdo bi znal zbrati najlepše med mnogimi motivi in jim dati prelivajoče se barve deroče Bistrice, ki se ovija okrog skal z belimi pokrivali?

Samo trenutek sem postal pri Peričniku, ki ga še ni bila vklenila zima v ledene oklepe in že sem hitel po bregu navzgor v gozd. Tu sta bila pri delu dva drvarja. Stari macesen je bil na vrsti. Rahlo je trepetal, ko je drvar začel mahati z veliko sekuro v njegovo podnožje, da bi napravil zaseko. Tudi žaga je bila že pripravljena. Najprej podsekati, potem spodrezati! Žal mi je bilo starine. Prijatelj, sedaj gre zares! Osemdeset let si živel, užival tople sončne žarke, polnil okolico z ozonom, se opajal z biserno roso, se ljubil v pomladnih sapah, se upiral plazovom, zimskim viharjem in snežnim mežem. V prvih letih si videl morda še starega Freyerja, ki je botaniziral v Vratih, srečal si se z Andrejem in Jožetom Komacem, pa s Kugyjem in videl, kako plezajo na Škrlatico in druge vrhove v bližini, videl si Aljaža, Požganca, Tominška, Juga, Miro Debelakovo in množice drugih planincev, pa pastirje, planšarje, lovce, drvarje — domorodce, preživel si prvo svetovno vojno, ki je pobrala toliko ljudi na južni strani tvojih gora, prebil si hude čase, ko je tujec pustošil deželo v drugi vojni!

Drevo je zadnjikrat zašumelo, zajokalo in treščilo na svojo krošnjo. Trudno se je uleglo na veje, ki jim pravijo drvarji s Krvave peči — noge. Te sedaj čistijo, obsekavajo. Najprej odmečki, veje za butare, okleščki, osečki, preglji ali grljevci, ki so komaj za ogleje; potem je na vrsti lubje.

Ponosnega macesna ni več. Hlodu bodo nastavili žago. Najprej prvi meter, na Dolenjskem mu pravijo odritek, potem pridejo srednji krlji, nato pa vrhači.

Drvarjema je šlo delo hitro od rok. S takim ravnim macesnom ni kaj posla, hude pa so grčave bukve, katerih panje za kmečke peči, stare in neklane zovejo zglavnike, hude so tudi cizave hoje in zviti bori, ki pripravijo drvarju dovolj odvečnega dela.

Le pojdimo naprej! Življenje in smrt si podajata roke in tu smo prirodi najbližji pri njenem večnem presnavljanju in pretakanju snovi in misli.

Škrnatarica, Oltar in Rokavi ter Dovški Križ so radovedno pogledali novega prišleca, pa sem jim dejal: »Kaj me ne poznate? Večkrat sem vam bil v gosteh, enkrat iz Martuljka mimo Široke peči pa po velikem plazu v Vrata, drugič iz Krnice čez Veliko Dnino, tretjič iz Vrat mimo Šplevt v dolek na Jezeru, četrtič spet čez Veliko Dnino.

Pogled na visoka, ožarjena, bela snežišča med mogočnimi skladi vrhov mi je vzbudil posebno občutje, tisto, ki ga je pesnik povedal z besedami:

V slovesnih krogih, široko razproženih, zbrani
leto in dan mrmrajo velikani . . .

Pozdravljeni tudi vi na levi strani: Črna gora, Požar, Mlinarica in prvi osebni stražar očaka Triglava, prekrasni Cmir. Neudržljiva moč tvoje podobe v Vratih se je polastila mojega srca, da nepočakano hiti tja k tvojim stenam in k Triglavu z istim hrepenenjem, kakor je mučilo starega Hohenwarta: »dotakniti se z roko njegove navpične stene«.

V Vratih. Sneg je bil vedno boljši, pod steno pa je bil prhasti sneg. Ne dolgo. Popoldne so se začeli grmaditi ogromni skladi južnih oblakov. Vsa Triglavska stena je utonila v meglah in silovit piš je vrtinčil milijarde snežink v kotlu nad Steno, Luknjo, Pihavcem, Sovatno, Stenarjem, da smo prihajali smučarji — sneženi možje — beli kakor mlinarji v prijazni Aljažev dom. Kljub nagli spremembi vremena sem že vedel, da ta dan z izletom v Vrata ne bo izgubljen. Diem non perdidit!

Za ves trud je smučar bogato poplačan pri vrnitvi. Sicer Vrata niso tisto idealno smučišče, kakor je na primer Vršič s svojimi prehodi v Planico in v Trento, kakor so še mnoga smučišča na primer v Vetrancu pri Kranjski gori, v Bohinju Planina na Kraju, Triglavska jezera in druga.

Na težkih smučiščih pod Luknjo in ob Triglavski steni ter tja do lovskih bajt in Poldovega tamarja dihajo vate največje dimenzije v naših gorah. »Ne poznam nič veličastnejšega v Julijskih Alpah« je rekel Kugy. »Prsi se širijo v neznanem opoju. Kakor bi me pečine same dvigale vedno više in više, v bleščečo — srebrno daljavo.«

Če naj bo naše življenje s narodo s športnega, znanstvenega, z estetičnega in etičnega gledišča polno, če naj v času našega življenja, ki nam je sojeno, dosežemo čim višji cilj, v kateri koli smeri, potem je prav, da izbiramo nova pota in da se ne zaklepamo pred novimi doživetji in novimi spoznanji.

To sem sklenil in si dejal: Prihodnjič Planica, nato Vršič, potem na Komno in na spomlad v bleščečo srebrno višavo Slemenca, Kotovega sedla, Kredarice, Debelega vrha . . .

»...gospod! Le korajžo, vse bomo srečno prestali,« zaslišim govoriti vodnika Jožeta Šesta po domače Škantarja z Bohinja Kadirniku, starosti slovenskih planincev, ko ga je vodil pred več kot osemdesetimi leti na Triglav. Le pogum, prijatelj, velja tudi meni. Vse bomo srečno prestali.

Vsa ta navzkrižna pota, vsa burna, očarljiva in lepa doživetja, vsa težka in bridka spoznanja naj nas končno zlijejo v popolno soglasje, naj se strnejo v en namen: v veliko

razodetje o življenju brez pomot,

kakor je morda menil Shakespeare in kar je poslovenil Oton Župančič takole:

Jaz sklepam to,
da mnogo je stvari, ki se v popolno
zlijo soglasje, šlo navzkrižno pot:
kot mnogo pšic, pognanih v razno smer,
zleti v en cilj;
kot mnogo cest se sreča v enem mestu,
kot mnogo sladkih rek se v slanem morju,
kot mnogo črt v središču sončne ure:
tako stotero opravkov, ko steko,
se strne v en namen, da se obnese
vse brez pomot.

V drami King Henry V, A I. Sc 2, ki še ni prevedena v slovenski jezik. To je morda vse, kar nam je zapustil pokojni pesnik O. Ž.

Marjan Perko:

PRVENSTVENI LETNI IN ZIMSKI VZPONI V JULIJSKIH ALPAH OD L. 1945—1951

(Nadaljevanje)

LETNI VZPONI:

Leto 1949

26. Jugovzhodni raz Vel. Martuljske Ponce. Plezala 2. VII. 1949 Kočevar Rado in Kristančič Ančka. Smer ocenjena s V.
27. Zahodni steber Rogljice. Plezala 3. VII. 1949 Krušič Janez in Šilar Janko. IV.—V.
28. Severna stena Vel. Martuljske Ponce. Steno preplezala po desnih kamnih julija 1949 Herlec Roman in Jenko Slavko.
29. Severna stena Zapotoškega vrha. Plezali 10. VII. 1949 Krušič Janez, Stražišar Jože in Zupan Franc. III.—IV.
30. Severovzhodni steber Srebrnjaka. Plezala 24. VII. 1949 Krušič Janez in Šilar Janko. IV.
31. Severna stena Srebrnjaka. 25. VII. 1949 sta v centralnem delu stene preplezala novo smer Krušič Janez in Šilar Janko. IV.
32. Vzhodna stena Velike Tičarice. Vstop po razu in nato levo. Plezali avgusta 1949 Ceklin in tovariši. III.—IV.
33. Severna stena Malega Draškega vrha. Novo smer sta plezala 17. VII. 1949 Herlec Roman in Kodran Ivan. Smer ocenjena s III.—IV.
34. Zapadna stena Velike Tičarice. Centralno smer v tej steni sta preplezala 24. VIII. 1949 Kočevar Rado in Beg Milan. IV.
35. Direktna smer v Malem Draškem vrhu. Avgusta 1949 preplezala to smer dr. Avčin France in ing. Lasić Dušan.
36. Grebensko prečenje Goličice - Planje. Plezali 4. IX. 1949 Krušič Janez, Šilar Janko, Šuligoj Vera in Stražišar Jože.
37. Severna stena Razorja. Svetelova smer. Plezali 4. IX. 1949 Svetel Alenka, Fajdiga Nadja in Keršič Marjan - Belač.
38. Severna stena Široke peči. Direktna smer, levo od Dibonove smeri. Preplezala 4. IX. 1949 Kočevar Rado in Debeljak Ciril. Najtežja smer v ostenju Široke peči. V.—VI.
39. Severna stena Srebrnjaka. Dne 21. IX. 1949 sta plezalca Januš Jože in Primožič Franc levo od Rebra preplezala novo smer. III.
40. Zapadni raz Trentskega Pelca. Plezala 22. IX. 1949 Jenko Slavko in Kraševc Alojz. III.
41. Severna Stena Trentskega Pelca. Plezala 22. IX. 1949 Perko Marjan in Zaletel Alojz. III.—IV.
42. Severna stena Srebrnjaka. Dne 22. IX. 1949 sta plezala Primožič Franc in Janežič Jože izvedla novo smer desno od centralne smeri. IV.
43. Severna stena Vel. Špičja. Dne 23. IX. 1949 sta Perko Marjan in Zaletel Alojz preplezala centralno smer v tej steni, in jo ocenila s IV. mestoma V.
44. Vzhodni raz v Severni steni Vel. Špičja. Plezala 23. IX. 1949 Jenko Slavko in Salberger Marjan. Mestoma IV.
45. Severozapadni raz Vel. Špičja, v severni steni. Plezala 23. IX. 1949 Januš Jože in Primožič Franc. IV.
46. Severna stena Vogla. Centralno smer v tej steni preplezala 23. IX. 1949 Hufnagel Viki in Marn Jožica III.—IV.
47. Severna stena Malega Oltarja. Novo smer v tej steni preplezala 26. IX. 1949 Krušič Janez in Šilar Janko.
48. Severozapadna stena Kukove Špice. Plezala 28. IX. 1949 Krušič Janez in Šilar Janko.
49. Severna stena Triglava. Varianto iz Skalaške smeri direktno v Čopov steber so preplezali 12. IX. 1949 ing. Avčin Franc, ing. Dolar Daro in Keršič Marjan - Belač.

Leto 1950

50. Južna stena Kotove špice. Direktno kaminsko smer preplezala 11. VI. 1950 Krušič Janez in Šilar Janko.
51. Severni raz Stenarja. Plezala 23. VI. 1950 Krušič Janez in Šilar Janko.
52. Severna stena Draškega vrha. Novo smer v tej steni preplezala 29. VI. 1950 Verovšek Miha in Vavken Evgen. 1
53. Severna stena Tošca. Novo smer preplezala 30. VI. 1950 Verovšek Miha in Vavken Vido.
54. Severna stena Travnika. Varianto iz Aschenbrennerjeve smeri preplezala 27. VII. 1950 Debeljak Ciril in Perko Marjan. VI.
55. Centralna smer v Stenarju. (Trikot.) Plezala 9.VIII. 1950 Kočevar Rado in Herbst Rudi.
56. Južna stena Kukove špice. Plezala avgusta 1950 Sekloča D. in Baloh.
57. Steber med Velikim in Malim Draškim vrhom. Plezala avgusta 1950 Verovšek Miha in Zupan Franc.
58. Zapadna stena Vodnikovega Vršaca. Novo smer v tej steni preplezali avgusta 1950 Ceklin Franc, Valič Tone in Primc Milan.
59. Šita v Travniku. Levo od vpadnice vrha preplezala novo smer 13. VIII. 1950 Kočevar Rado in Herlec Roman. V.
60. Grapa med Travnikom in Šito. Plezali avgusta 1950 Mirnik Janko, Meglič Viktor in Šara Milan.
61. Šita v Travniku. Novo smer v tem delu stene levo od smeri Čop Jože - Potočnik Miha, preplezala Keršič Marjan - Belač in Zupan Fr. 19. VIII. 1950. V.
62. Zadnji Prisojnik, vzhodna stena. Novo smer preplezala 24.-25. VIII. 1950 Perko Marjan in Kočevar Rado. V.—VI.
63. Severna stena Vršaca nad Zadnjico. Levo od Osrednjega stebra. Smer plezali od 21. do 27. VIII. 1950 Ceklin Franc, Valič Tone, Primc Milan, Hribar in Dujmovič. III. mestoma IV.
64. Severni raz Prisojnika. Plezala septembra 1950 Herlec Emil in Kodran Ivan. IV.
65. Jugovzhodna stena Kukove špice. Novo smer v tej steni preplezala septembra 1950 Brojan Janez in Delavec Avgust.
66. Južna stena Rušice. Novo smer v levem delu te stene preplezala Krušič Janez in Šilar Janko 24. IX. 1950. Smer je ocenjena s V.
67. Severna stena Stenarja. Kaminsko smer preplezali 15. X. 1950 Krušič Janez, Zupan Tone in Stražišar Jože. Dokončali isto smer v spodnjem delu 9. IX. 1951 Krušič Janez, Pšenica in Stražišar Jože.
68. Vzhodna stena Pelca nad Klonicami. Plezali Krušič Janez in tovariši, 23. X. 1950.
69. Vzhodni raz Pelca nad Klonicami. Plezala 24. X. 1950 Krušič Janez in Stražišar Jože.

POPRAVEK K SEZNAMU VZPONOV V SAVINJSKIH ALPAH (Gl. PV 1951)

Prvenstveni letni vzponi v Savinjskih Alpah

1. Severna stena Vršičev. Levo od smeri Arnšek - Urh. Smer preplezala 9. avgusta 1950 Kočevar Rado in Pajer Danica.
2. Kočna. Južna stena Krvave Peči. Smer poteka desno od Rdeče Grape in smeri Kemperle. Plezala julija 1948 Herlec Roman in Jenko Slavko.

Prvenstveni zimski vzponi v Savinjskih Alpah

1. Severna stena Vršičev. Preložnikova smer. Plezala februarja 1950 Preložnik Slavko in Vovk A.
2. Severovzhodni greben Ojstrice. (Kópinškova pot). Spodnji del preplezali leta 1948 Debeljak, Vojsk in Lednik. Zgornji del plezali 19. II. 1950 Kočevar Rado, Pajer Danica in Andlovic Jože.
3. Zimska smer v 3. Glavi Poljskih Devic. Plezala 26. III. 1950 Debeljak Ciril in Vinter Tanja.
4. Severni greben Kočne. Plezala marca 1949 Murovec M. in Šinkovec I.

Dušan S. Krivokapić:

O RAZGLEDU Z GORA

O vprašanih razgleda se je pri nas zelo malo pisalo. Razen dr. Senoe se pri nas menda nobeden ni ukvarjal s tem vprašanjem.¹ Tudi v inozemski planinski literaturi, vsaj v tisti, ki je k nam prihajala pred vojno, ne bi našli mnogo gradiva o tej stvari. Od tujih avtorjev bi opozoril za zdaj samo na Ramsauerja, ki je to vprašanje obdelal v glavnem s planinskega stališča.² Vendar moramo ugotoviti, da se Ramsauerjevi računi ne skladajo s sodobnimi mnenji, saj je uporabljal starejše podatke, ki so jih kasneje popravili. Tako je Ramsauer izračunal, da znaša premer idealnega vidika s Triglava 191 km na osnovi absolutne višine 2865 m; to je za 13,856 km manj od sodobnih računanj.³

V tem članku bom pokazal vrsto znanstvenih podatkov, ki so potrebni za kritično odrejanje daljine razgleda. Poskušal bom tudi podati svoje lastne izsledke, do katerih sem prišel, ko sem se pečal z velikimi razgledi v raznih atmosferskih razmerah v vseh štirih letnih časih.

Idealni in realni razgled

Z gorskih vrhov gledamo izseke zemeljskega reliefa, ki je dan v originalnem merilu 1:1. Naš pogled z vrha se omejuje na nek zaprt krog. Ta krog se imenuje razgledni vidik. Razlikujemo dve vrsti razgleda: idealni in realni razgled.

Idealni razgled dobimo na matematičen način in je torej določen. To pomeni, da naš pogled s katere koli višinske točke ne more iti mimo neke določene meje, bodisi da gledamo s prostim očesom bodisi z optično pripravo, ne glede na to, ali povečava šestkrat ali šestdesetkrat. Določanje idealnega razgleda ni vezano na neposredno opazovanje. Ta razgled, ki smo ga dobili z računom, se na karti zaznamuje navadno pred odhodom v gore.

Določanje realnega razgleda pa je vezano na karto in seveda tudi na neposredno opazovanje. Realni razgled je samo tista površina, katero z neke točke v resnici vidimo. Realni razgled se lahko sklada z idealnim. Realni razgled nikakor ne more biti večji od idealnega, manjši pa je lahko in po navadi tudi je.

Refrakcija

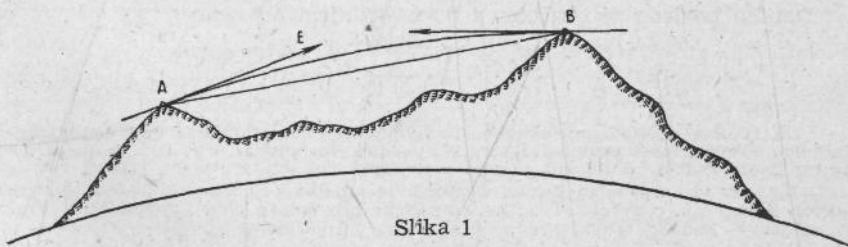
Svetlobni žarek oziroma smernica, ki veže naše oko s katero koli točko v razgledu, je znana pod imenom vizura. Vrsta pojavov, ki vplivajo na vizuro, t. j. na naše gledanje, se imenuje refrakcija. Zračne plasti, skozi katere mora vizura, nimajo vedno iste gostote. Zategadelj se vizura nekoliko spreminja, se prelamlja. Zaradi tega prelamljanja vizura nima ravne, marveč ima krivo linijo. To krivo linijo imenujemo refrakcijska krivulja.

Ker torej prelamljanje žarka vpliva na gledanje, se naša vizura s planinskega vrha razlikuje od ravne črte, ki jo na zemljevidu potegnemo med dvema točkama. Če n. pr. gledamo s točke A točko B, ne gledamo v smeri črte AB, marveč v smeri refrakcijske krivulje AE, kakor nam to kaže slika 1.

¹ Dr. Milan Senoa, Vidokrug, Hrvatski Planinar, br. 4, Zagreb, 1933, str. 114—118.

² Fr. Ramsauer, Die Berechnung der Sehweite, Zeitschrift des deutschen u. österreichischen Alpenvereins, München, 1898. S. 80—95.

³ Navedeno delo, str. 83.

Slika 1

Refrakcija nastaja zaradi različne gostote zračnih plasti, skozi katere gre vizura. Na menjavo gostote zraka v nižjih plasteh vpliva vrsta pojavov: temperatura zraka, atmosferski pritisk, vlaga, vegetacija, temperatura zemljišča in njegova konfiguracija. Toda tudi nekateri teh pojavov — n. pr. temperatura, pritisk, vlaga — so podvrženi stalnim spremembam.

Zaradi vsega tega se vrednost refrakcije giblje in menja v nekih mejah. Izračunali so, da ta vrednost niha med 0 in 0,25.⁴ Za srednjo vrednost refrakcije v srednji Evropi se jemlje koeficient 0,13. Pri preračunavanju daljine pogleda se torej jemlje koeficient 0,13, ki se označuje s črko K.

Slika 2

Največje spremembe vrednosti refrakcije nastopajo ob sončnem vzhodu, najmanj pa se občuti med 10. in 14. uro. Pri krajših vizurah, posebno v bližini zemeljske površine, je vrednost refrakcije lahko tudi negativna, t. j. da se sploh ne opazi. Močnejše pa se čuti pri vizurah od 4 km naprej. Vrednost refrakcije in zemeljske krivine ne raste sorazmerno z dolžino vizure. Odnos refrakcije in zemeljske krivine do dolžine vizure je razviden iz naslednje tabele:⁵

Dolžina vizure	Refrakcija in zemeljska krivina	Dolžina vizure	Refrakcija in zemeljska krivina	Dolžina vizure	Refrakcija in zemeljska krivina
km	m	km	m	km	m
4,0	1,09	12,5	10,65	30,0	60,00
5,0	1,70	15,0	15,34	40,0	106,00
7,5	3,83	17,5	20,88	50,0	170,00
10,0	6,82	20,0	27,27	100,0	682,00

Daljina razgleda

Videli smo, da se razgled omejuje z nekim zaprtim krogom. Iz središča tega kroga kroži naš pogled radialno v vse smeri. Radij razgleda je torej zamišljena črta, ki središče našega stojišča spaja s katero koli točko na obodu tega zaprtega kroga. Če pravimo: radij idealnega razgleda s Škratlince znaša 200 km, pomeni, da zajame daljina pogleda s te točke na vse strani 200 km.

Daljina pogleda se izračunava po naslednjem obrazcu:

$$A = \sqrt{\frac{2R}{1-K}} H.$$

⁴ Dr. O. Eggert, Höhenmessungen, Tachymetrie, Photogrametrie und Absteuungen. Handbuch der Vermessungskunde, von W. Jordan, fortgesetzt von Dr. C. Reinhardt. Zweiter Band, zweiter Halbband, neunte erweiterte Auflage. Stuttgart, 1933. S. 148.

⁵ Ing. dr. techn. Václav Elznic, Osmimístne tabulky přirozených hodnot goniometrických funkcí sin. cos. tg. a Tabulky geodeticke pro uhlove deleni šedesatinne. Praha, 1940, str. 64. — Podatki iz teh tabel so vzeti samo do dolžine 20 km.

A je iskana daljina pogleda v kilometrih: R je zemeljski radij, za kate-
rega, po Besselu, vemo, da znaša 6370 km ($2R = 12740$); K je koeficient
refrakcije, 0,13 ($1 - K = 0,87$); H je višina našega stojišča, izražena v metrih.
S tem obrazcem so torej zajeti vsi momenti, ki vplivajo na vizuro, t. j. refrak-
cija in zemeljska krivulja.

Kot zgled za računanje vzemimo Pohorski Razglednik na Reškem vrhu.
Ker vemo, da je Reški vrh visok 1146 m, Razglednik pa 27 m, je daljina
pogleda A :

$$A = \sqrt{\frac{12740}{0,87} \cdot 1173} = \sqrt{14643,60 \cdot 1,173} = \sqrt{17166} = 131,1 \text{ km.}$$

Vendar je treba pripomniti, da tudi ti računi niso povsem točni oziroma
absolutni. Dopusča se namreč, da je daljina pogleda tudi za 10% večja ali
manjša od dobljene vrednosti A . Te razlike izvirajo iz notranje refrakcije.⁶

Dobljeno daljino pogleda prenašamo na zemljevid s šestilom in merilom.
V točko, ki na karti zaznamuje koto našega stojišča, zabodemo šestilo in z
njim očrtamo krog. S tem smo končno določili daljino pogleda, oziroma radij
idealnega razgleda. Na sl. 2 vidimo, da preko te meje naš pogled ne more,
upoštevati tudi možno razliko 10%.

Za tako delo jemljemo navadno zemljevid manjšega merila, najbolje
1 : 1.000.000 ali več. Topografski zemljevidi (specialke) ne pridejo v poštev za
take račune, ker imajo preveliko merilo.

Razume se, da dolžina radija zavisi od višine našega stojišča. Čim večja
je točka stojišča, toliko daljši je radij. Dolžina radija pa vendarle ne raste
sorazmerno z višino stojišča. Ta odnos kaže naslednja tabela:

H	A	H	A	H	A	H	A	H	A
m	km	m	km	m	km	m	km	m	km
1	3,8	5	8,6	9	11,5	40	24,2	250	60,5
2	5,4	6	9,4	10	12,1	50	27,1	500	85,6
3	6,6	7	10,1	20	17,1	75	33,1	750	104,7
4	7,7	8	10,8	30	21,0	106	38,3	1000	121,0

Zdaj pogledjmo tudi tabelo, iz katere je razvidno, kako se naš razgled
vedno počasneje veča, čim više se vzpenjamo.

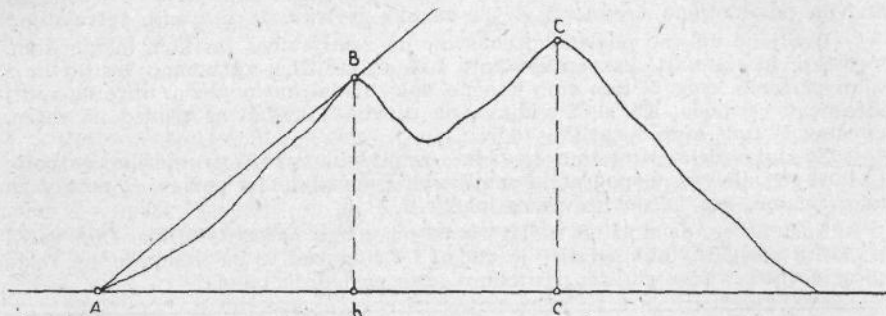
NAZIV VIŠINE	H		A	
	razlika	m	km	razlika, m
Velika Kropa	1542	1	150,341	50
Črni vrh	1543		150,391	
Raduha	2062	1	173,852	43
Begunjščica	2063		173,895	
Dovški Križ	2531	1	192,613	34
Skuta	2532		192,647	

⁶ Eggert, navedeno mesto.

Orografske kulise

Z določitvijo radija idealnega razgleda pa še ni rečeno, da naše oko ugleda vse tisto, kar leži znotraj kroga, ki smo ga na zemljevidu zaznamovali s šestilom. Nasprotno. Pogosto kak nižji vrh zakriva pogled na višjo goro, čeprav stoji v območju izračunanega radija. Take zapreke se imenujejo orografske kulise ali po vojno-topografski terminologiji maske.

Z zemljevidom moremo na več načinov ugotoviti, ali se bo neka točka kljub orografskim kulisam videla ali ne.⁷ Za zgled dajem položaj na sliki (sl. 3). To je profil smeri Cicel (A) — Menina (B) — Boskovec (C). Taki profili se naredijo po zemljevidu. Na njem se odmeri horizontalna oddaljenost bc in se njen odnos primerja z razdaljo Ab . Kakor je bc do Ab , tako sta si tudi višinski razliki med Bb in cC . Na tej osnovi se izračunava meja vidnega prostora.

Slika 3

V danem primeru vidimo, da je razdalja bc skoraj enaka razdalji Ab . Torej bo višina točke C vsaj toliko večja od višine točke B kolikor znaša višinska razlika med A in B. — Višinska razlika med Cicelom in Menino je $1508 - 818 = 690$ m, kar pomeni, da bi moral biti Boskovec visok $1508 + 690 = 2198$ m, da bi se mogel videti s Cicela. Toda pri večjih horizontalnih razdaljah, kakor je primer tu, moramo upoštevati tudi popravek zaradi zemeljske krivulje, kar se izračunava po naslednjem obrazcu:

$$\frac{A^2}{2R}$$

kjer je A horizontalna razdalja, R pa zemeljski radij.

V navedenem primeru popravek zaradi zemeljske krivulje znaša 18 m (17,9). To pomeni, da je treba od višine točke C, oziroma od Boskovca odvzeti 18 m. Potemtakem bi moral biti Boskovec visok $1508 + 690 - 18 = 2180$ m, da bi se njegov vrh videl s Cicela, čeprav radij idealnega razgleda s Cicela zajema 76 km preko Boskovca. Pred Boskovcem se torej razteza orografska kulisa Menina z višino 1508 m.

Horizontalna in zračna razdalja

Realni razgled je, kakor rečeno, samo tista površina, ki v resnici leži v objemu našega pogleda. Geografske objekte in dolžine vizur v okviru razgleda določujemo s karto in daljnogledom. Zemljevid mora biti po kompasu natančno orientiran. Vizure, ki jih potegnemo z vrha gore na skrajne točke realnega razgleda pa niso nujno enako dolge. Na eni strani utegnemo dobiti vizuro 120 km ali celo daljšo, na drugi strani pa znatno krajšo. Vzrok je v

⁷ O tem glej: Jos. Z. Borčević, Čitanje-karata, krokiranje i panoramsko snimanje. Drugo dopunjeno izdanje, Beograd, 1935, str. 103 in sl.

orografskih kulisah. Zaradi tega je krog našega realnega razgleda z visokih vrhov praktično vedno nepravilen, v večini primerov deformiran.

Dolžine realnih vizur, odmerjene na karti, t. j. po horizontalni projekciji, se razlikuje od razdalj po zračni črti. Te razlike nastajajo zaradi višinske razlike dveh točk.

N. pr. horizontalna razdalja med Guštanjem (401 m) in Plešivcem (1696 m) znaša po karti 6500 m. Če pa hočemo vedeti zračno razdaljo med tema dvema točkama, uporabimo naslednji obrazec:

$$a_1 = \sqrt{a^2 + h^2}$$

a_1 je zračna razdalja, ki jo iščemo; a je horizontalna razdalja po karti; h je višinska razlika. Po tem bi bili zračna razdalja a_1 Guštanj—Plešivec:

$$a_1 = \sqrt{6500^2 + (1696 - 401)^2} = \sqrt{6500^2 + 1295^2} = 6628 \text{ m.}$$

Razlika med a_1 in a znaša torej $(6628 - 6500) = 128 \text{ m.}$

Jasnost pogleda

Stopnja jasnosti pogleda na bližnje in daljne predmete se menjava v zelo širokih mejah. Tudi pri enakih pogojih opazovanja vidljivost raznih predmetov ni enaka. Jasnost pogleda na vsak predmet zavisi po eni strani od koeficienta njegove jarkosti in osvetljenosti predela v trenutku opazovanja; z druge strani pa od oblike predmeta in od kontrasta z ozadjem.⁸ Šaronov je s pomočjo del treh ameriških fizikov sestavil zelo poučen pregled koeficientov jarkosti nekaterih predmetov. Nekoliko značilnih podatkov iz tega pregleda kaže naslednja tabela:⁹

PREDMET	K	PREDMET	K
Gozd:			
Iglasti	0,040	Strnišče	0,10
Listnati, zelen	0,050	Slama	0,15
„ jeseni, rumen	0,15	Pesek, kvarc, bel, suh	0,15
„ pozimi	0,07	Pesek, kvarc, bel, moker	0,08
Travnik, zelen	0,064	Pesek, rumen, suh	0,15
„ pokošen	0,065	Pesek, rdeč	0,10
„ pod ostrim kotom	0,34	Gramoz, granitni	0,17
Posevek, zelen	0,055	Opeka, rdeča	0,20
„ zrel	0,15	Cesta, asfaltna, suha	0,32
„ pod ostrim kotom	0,34	Cesta, asfaltna, vlažna	0,11
Sneg, nov	1,00	Cesta, tlakovana, suha	0,20
Sneg, star, starejši	0,90	Cesta, tlakovana, vlažna	0,09
Sneg, kopneči	0,80	Zid, bel, na novo prebeljen	0,90
Apnenec	0,40	Zid, bel, star	0,70
Zemlja, peščena, suha	0,13	Železna streha, rdeča	0,13
„ peščena, vlažna	0,10	Lesena streha, nepobarvana	0,15
„ glinasta, suha	0,15	Led, rečni	0,35
„ glinasta, vlažna	0,06	Morje na obali ZDA	0,068
„ črna, suha	0,03	Ocean (Atlantski)	0,035
„ črna, vlažna	0,02		

Znano je, da se jasnost pogleda povečava z optičnimi pripravami. Količnik preciznejše so te, tem bližje stoji gledani predmet, tem jasnejši se vidi

⁸ O tem glej: V. V. Šaronov, Tablicy dlja rasčeta prirodnoj osveščennosti i vidimosti. Moskva - Leningrad, 1945, str. 36 in sl.

⁹ Navedeno delo, str. 161.

Planinci po navadi uporabljajo prizmatične daljnoglede (binokulari Zeiss, Goerz, Kern i. dr.).¹⁰ Taki povečavajo 6 do 8 krat. Daljnogledi, ki povečujejo več kot 8 krat, niso primerni za planince, ker mora opazovalec za nje iskati kak stabilen naslon. Monokular pa lahko uporabljamo samo z naslonom.

Triangulacijska priprava iz lesa, ne pobarvana, normalno visoka 6 do 8 m se s prizmatičnim daljnogledom ugleda iz daljave 30 km in to samo, če stoji na vrhu, kjer se odraža na horizontu. Sicer pa tak daljnogled ne seže daj od 50 km. Izrazite grebene in robove utegnemo posebno po dežju zelo plastično z daljnogledom opazovati tudi do daljave 60 km. Preko te daljave daljnogled po navadi pokaže le konture brez kakršne koli plastike. Največjo dosegljivost sem dobil z daljnogledom znamke Zeiss 7 × 50 z vizuro Ljuboten—Milanov Vrh na Kopaoniku 121,5 km. (po horizontalni projekciji).

Jasnost pogleda na opazovani lik zavisi najbolj od atmosferskih razmer. Te razmere zavise po Šaronovu predvsem od količine in značaja oblakov, pri vedrem vremenu pa od višine in od azimuta sonca. Kolikor je vizura bolj oddaljena od zemeljske površine, toliko čistejši so ogledovani liki. Visoki oddaljeni vrhovi se vidijo manjši kakor bližnji hribi manjših višin.

Zjutraj do devete ure je razgled zameglen z izparevanjem jutranje megle. Dotle so predmeti v daljnogledu zelo nejasni. Okoli poldne predmeti migljajo zaradi migetajoče soparice. Tedaj se v lečah zelo občuti močna svetloba. Popoldne moti čad — suha megla — posebno ob toplih, tihih in jasnih dnevih. Ugotovljeno je, da čad toliko moti vidljivost predmetov na horizontu, da se kažejo bolj oddaljeni, kakor pa so.¹¹ V tem čadu boš le težko opazil iz Skoplja Ljuboten iz daljave 32 km. Ostrejšo jasnost pogleda dobimo šele pred zahodom sonca. Predmeti se tedaj plastično očrtavajo posebno proti vzhodu, a včasih tudi na zapadu.

V sušnem vremenu se predmeti slabo vidijo, ker je zrak prenasičen s prahom in absolutno vlago. Daljni predmeti se najbolje vidijo pred dežjem in po dežju. V takem času gore dobe res impresivno podobo. Nebo je po navadi prepreženo z belimi in motno sivimi oblaki. Na horizontu je vedrina, sem in tja kak svilnat oblak. Lahki so, stalno se gibljejo, zdaj se redčijo, zdaj spet zgoste. Sonce jih predira od časa do časa, kakor da se preceja skozi filter. To nenavadno oživlja planinski relief. Taki pojavi se vsaj v krajih, kjer sem jih jaz opazoval — v Srbiji in Makedoniji — navadno javljajo spomladi in jeseni.

Ugodne pogoje za daljna opazovanja sem dobil tudi ob meglenem morju. Znano je, da se višina meglene morja v gorah v glavnem drži med 1000 in 1200 m. Na tej višini se ustavlja in zaliva vse kotline in doline. Nad to mejo je po navadi jasno. Tedaj štrle vrhovi zelo jasno iznad megle. Videti je, kakor da so postavljeni na velikanske podpornike.

Vedri zimski dnevi z gorah niso ravno ugodni za opazovanja na velike daljave, čeprav je, kakor smo videli, koeficient jarkosti snežnega predela desetkrat večji. Venci oddaljenih gora pod globokim snegom se težko razločujejo iz splošnega objema snežne odeje. Dalje se na vrhovih pozimi pojavljajo snežni viharji, tako imenovani dinamični viharji, ki se stanovitno vrtnčijo zaradi močne zračne struje. Zaradi nanesenega snega relief zemljišča izgublja svojo plastiko. Če gledamo oddaljene zasnežene planinske masive, se nam zde nekako izgajeni. Gore so enolične, skoraj amorfne. Ljuboten, gledan sredi maja s Kosovega polja med Kosovsko Mitrovico in Prištino, nudi vtis neke neizrazite mase.

Ako hodimo po gorah v nočnem času ob ščipu, se vidijo konture daljnih gora do polnoči jasneje kot po polnoči. Ob ščipu je vidljivost trikrat večja kot sicer. Po Šaronovu ščip najjasneje sveti petnajsti dan po mlaju. Močnejši ogenj ali električne svetilke z daljnogledom opazimo do 65 km daleč. Refleks velikih požarov v Beogradu 1. 1941 med 6. in 7. aprilom si mogel zapaziti s prostim očesom iz daljave do 70 km.

¹¹ Ljubomir Djurić, *Meteorologija ili nauka o vremenu*. Beograd, 1932, str. 140.

¹⁰ O daljnogledih glej: Dr. Albert König, *Die Fernrohre und Entfernungsmesser*. Zweite Auflage. Berlin, 1933, str. 96—100 in 108—115.

Po svojih izkušnjah moram trditi, da so za opazovanja na daleč ugodnejši jesenski dnevi kakor pa v igredni. Najostrejšo jasnost pogleda sem ob prej opisanih vremenskih pogojih našel proti vzhodu, posebno za vizure daljše od 50 km, v oktobru in v začetku novembra med 14. in 16. uro. Predmeti so v daljnogledu dobili tako jasnost, da so skoro spominjali na sliko, ki jo dobiš, če daljnogled obrneš narobe.

☆

Za praktično uporabo dajem naslednji pregled izračunanih radijev idealnega razgleda raz šestdesetih vrhov v slovenskih krajih:¹³

NAZIV VRHA	H	A	NAZIV VRHA	H	A
	m	km		m	km
Šent Lovrenc	1019	122,2	Baba	1892	166,5
Vremšica	1026	122,6	Gradica	1965	169,7
Mrzlica	1051	124,1	Bogatin	2008	171,5
Vrhovec	1079	125,7	Raduha	2062	173,8
Rog	1100	126,9	Begunjščica	2063	173,8
Krim	1107	127,3	Peca	2114	176,0
Trdinov vrh	1181	131,5	Košutnikov Turen	2135	176,9
Čemšeniška planina	1206	132,9	Obir	2141	177,1
Kum	1219	133,6	Kepa	2143	177,1
Sveti Areh	1249	135,3	Storžič	2143	177,1
Veliki Javornik	1268	136,3	Greben	2223	180,5
Huda Luknja	1273	136,9	Stol	2236	181,0
Jezerski Vrh	1335	139,8	Turska Gora	2239	181,1
Veliki Vrh	1347	140,5	Krn	2245	181,4
Čaven	1348	140,5	Brana	2253	181,7
Ljubelj	1366	141,5	Visoka Ponica	2272	182,4
Goljak	1495	148,0	Urbanova Špica	2299	183,5
Peč	1509	148,7	Mala Mojstrovka	2332	184,8
Rogla	1517	149,1	Ojstrica	2349	185,5
Košnjak	1522	149,3	Velika Mojstrovka	2369	186,3
Velika Kopa	1542	150,3	Cmir	2393	187,2
Črni Vrh	1543	150,3	Planjava	2399	187,5
Veliki Rogatec	1557	151,0	Rjavina	2457	189,7
Blegoš	1563	151,3	Špik	2472	190,3
Boskovec	1590	152,6	Dovški Križ	2531	192,6
Porezen	1631	154,6	Skuta	2532	192,6
Gladki Vrh	1666	156,2	Kočna	2539	192,9
Velika Planina	1666	156,2	Prisojnik	2547	193,2
Plešivec	1696	157,6	Grintovec	2558	193,6
Vojšca	1737	159,5	Razor	2601	195,2
Snežnik (notranjski)	1798	162,3	Jalovec	2643	196,8
Golica	1835	164,0	Visoki Rokav	2646	196,9
Črna Prst	1844	164,4	Škrlatica	2738	200,3
Krvavec	1853	164,8	Triglav	2863	204,8

Povsem tem moremo zanesljivo določiti nek razgled, ako je daljava pogleda računsko dokazana in ako smo v okviru izračunanega radija večkrat praktično opazovali. Brez daljših opazovanj, ki so že tako odvisna od atmosfernih razmer, ne moremo dobiti prave slike realnega razgleda.

Mnogi naši planinci so navadno razgled opisovali tako na pogled. Značilno je, da so slabo uporabljali zemljevide in se poleg tega naslanjali na

¹³ Imena vrhov in absolutne višine so vzeti izključno iz naslednjih virov: Rudolf Badjura, Kleiner Führer durch Slovenien, Ljubljana, s. d.; Koledar Zveze planinskih društev Jugoslavije, Ljubljana, 1934.

ljudske pripovedi, nekaj pa so dodajali še iz svojega. Nekateri vrhovi, ki so se bolj ločili od skromne okolice, so namreč vzpodbujali ljudsko domišljijo, da je ustvarjala legende o daljnih razgledih. Naši hribovci, čeprav obdarjeni z ostrim opazovalnim darom, pogosto pretiravajo, kadar govore o razgledu. Med vsemi podobnimi pripovedkami je najvidnejša legenda o pogledu z Ljubotena na Solunski zaliv. Čeprav ni preizkušena, je vendarle prešla v literaturo.¹²

Vendarle s tem ni rečeno, da se morajo ljudske ugotovitve o razgledih vse zavreči kot neutemeljene. Nasprotno, zelo so zanimive in vredne pažnje. Treba jih je le kritično preveriti in jih umeriti. Nastale so gotovo z dobrim namenom; ljudstvo pač ni moglo poznati fizikalnih zakonov, o katerih smo v tem članku govorili.

¹² Glej: Dr. Ivan Krajač, Šar-Planina, Hrvatski Planinar, br. 1, Zagreb, 1927, str. 4.
-- O tem piše tudi ing. Pavel Novikov v Planinskem Vestniku, št. 1, 1932, str. 9.

Ciril Praček:

ALPSKO SMUČANJE

Pogovorili se bomo v začetku splošno o raznih nujnih predmetih, ki jih mora imeti smučar s seboj, kadar se poda na daljšo turo. Le v ugodnih vremenskih razmerah se podam torej le, kadar je čas opravil svoje in predelal sneg. In nujna oprema? Da moramo vzeti s seboj naočnike, rokavice, volneno pokrivalo, rezervne rokavice in nogavice, trenerko, rezervni pulover, o tem smo vsi že mnogo slišali. Imamo pa tudi nekaj predmetov, na katere nihče ne pomisli, le tam nekje daleč od civilizacije žalostno premišlja, kako dobro bi bilo, če bi imel še to in ono s seboj. Skoraj vsakemu smučarju se primeri, da izgubi vijak na robniku. Navadno nima nihče rezerve s seboj. Rezervnih robnikov navadno ne nosim s seboj; če se mi del robnika odlomi, ga preprosto nadomestim oziroma zakrijem z mažo. Toda nekaj majhnih in večjih vijakov nosim vedno s seboj. Morda najvažnejše orodje je vijačnik. Tega bi moral imeti vsak smučar na turi vedno s seboj. Najboljši je odvijlač, ki se iz držaja lahko sname in ima dve širini: na enem koncu za majhne vijake, na drugem za velike vijake. Tu sem

spada še majhna pila za obrušenje vijaka, ki ga nadomestim. Nič manj ni potreben na izletu rezervni kandahar. Mnogi so bridko okusili neprijetnost, ki nastane, če se pokvari kandahar streme. Pred seboj imaš dolg smuk v najboljšem snegu, toda presmučati ga moraš s smučmi na rami, mesto na nogah. Tudi čisto navaden prstni jermen je lahko včasih nepogrešljiv na izletu. Naj se ti pretrga navaden prstni jermen in že si onesposobljen za smučanje. Nekaj prstnih jermenov mora biti vedno v nahrbtniku. Na palici se izvrši navadno dvoje okvar. Utrga se zanka pri držaju. Za tak primer je dobra navadna vrstica. Utrgani konec jermena preluknjam z nožem, vdenem vrvico in trdno privežem okoli ročaja. Nož, ki je tudi eden nepogrešljivih predmetov smučarja, je najboljši tisti, ki ima poleg rezila tudi odvijlač in šilo, s katerim si pomagam za prebadanje jermena in za utiranje luknjic za robniške vijake. Če se mi odtrga krpiljica, si zopet pomagam z vrstico ali z žico.

To bi bili reparaturni predmeti. Poleg teh nosim s seboj tudi maže. Teh imajo navadno izletniki celo zbirko s seboj, ali pa tudi sploh nič. Kaj naj bi torej vzel s seboj, da lahko porabim za vsak sneg? Katera koli univerzalna maža za vzpon in za navzdol zadostuje, vedno pa imam tudi kos parafina v vrečici. Tudi klister je uporaben za vse vrste snega. Za suh in nov sneg ga namažem zelo tenko in dobro razmažem, tako mi

služi tudi za vzpon, namesto psov. Za navzdol pa potegnem nekajkrat čez smučī s parafinom. Navadna tuba klistra in košček parafina sta torej izletniku popolnoma zadosti za mazanje. Ali je nujno, da nosim s seboj kože za vzpon? Res da ni nujno, ker za vzpon lahko namažem klister nekaj debelejše, toda praksa je pokazala do sedaj, da je dolg vzpon najlažji s kožami na smučeh. Naredil bom torej takole: za krajši vzpon od 300 do 400 m višinske razlike bom mazal, za daljši vzpon pa bom uporabil kože.

Predmet, ki ni ravno nujno potreben, toda včasih zelo prav pride, je šivanka in sukanec. Lahka stvar, zato priporočljiva. Naočniki, rokavice in ostalo, o tem, mislim, ni potrebno razpravljati.

Pomenili se bomo še o nekaterih bistvenih stvareh iz smučke tehnike, ki so nujne povsod pri smučanju, torej tudi v planinah. Biomehanika gibanja na smučeh ima predvsem dve glavni zahtevi, to sta: v vsakem položaju pravilna krmarica in opornica in raznim položajem primerno čepenje. Krmarica, opornica, čepenje, to so sicer že močno premlete stvari, toda nikoli zadosti poudarjene, večina padcev in napak izvira iz tega vrelca. Če dodamo k temu še razbremenitev in vrtenje v zavojih, potem imamo pred seboj vse probleme smučanja.

Krmarica je vedno tista smučka, ki stoji višje v bregu, torej zgoraj, opornica (nanjo se opiram, nosi večji del teže telesa) je vedno smučka, ki je nižje v bregu. Krmarica je vedno pomaknjena nekoliko naprej (vsaj za pol čevlja) in nosi manjši del obremenitve po teži telesa. Krmarica je pomaknjena naprej zato, da lovi sonke valov na terenu. Ti sunki pridejo vedno iz smeri, v kateri smučam, torej se pri vsakem sunku lepo ujame na naprej izproženo nogo. V nasprotnem primeru, da bi imel večino teže na naprej pomaknjeni nogi, se ne bi imel več kam ujeti pri eventualnem sunku in bi padel. Na gladko zdrsanih stezah so trenja in sunki slabejši, zato tam ni potrebno tolikšno izproženje krmarice naprej. Kaj se zgodi, kadar pomaknem poljubno smučko (krmarico) naprej? Opazujte se pri smučanju in videli boste sami, da vam v tem primeru ostane večji del teže na zadnji smučki. S tem, da se pomakne

smučka naprej, se poveča podporna ploskev, obenem dobi zaradi tega težišče telesa daljšo pot za nihanje, preden se obesi preko podporne ploskve, kar povzroči padec. V kratkem: ravnovesni pogoji so boljši z uporabljanjem daljše ali krajše izprožitve krmarice pri različnih zahtevah terena ali snega. Na gladkem terenu izprožimo krmarico le nekoliko, v globokem snegu in v kotanjah pa močno naprej.

Kadar se spustim v izrazito kotanjo, tedaj izprožim krmarico močno naprej in se občutno nagnem na opornico, protibreg me vrže na sprednjo nogo in tako se ujame. Isto storim vedno, kadar drsim iz zdrsane steze v globok sneg. Funkcija krmarice je torej v glavnem ravnovesnega značaja. Opornica pride do posebnega izraza v kristijanijah. Krmarica ostane naprej pomaknjena tudi v kristijaniji in obdrži vse značilnosti svoje funkcije, opornica pa se v kristijaniji lahko uporabi z izrazito obtežitvijo tudi za prisilno krajši lok obračanja. Če v kristijaniji sugestivno močno obremenim spodnjo smučko (n. pr. v levi kristijaniji desno smučko) in se pri tem nagnem po občutku nekoliko naprej, bom občutil, da stojim trdno na snegu, trdno v strmini, ter da me lepo zanaša v zaželeno smer. Funkcija opornice torej ni samo ravnovesnega značaja, z njo lahko reguliram izvedbo loka. Tesno s tem v zvezi je tudi uporabljanje čepenja. Čepenje naj bo sorazmerno. S tem mislim naslednje: kolikor se upognem v kolenih, toliko se upognem tudi v kolkih, kota naj bosta približno enaka. Opozarjam na veliko napako, ki jo delajo začetniki: v kolenih so zravnani, v kolkih prepognjeni do pravega kota. Težišče pride na ta način izven telesa in telo je zelo labilno. Čepenje in nagib sta dve stvari. Iz sorazmernega čepenja se podam najprej s celim telesom po občutku in potrebi, ki mi jo narekuje izvedba kristijanije in težnostni zakoni pri različnih spremembah strmine. Ščasoma dobi vsak smučar občutek nagiba in čepenja, ne da bi moral študirati različne zakone gravitacije.

Hi koncu še enkrat: morda najvažnejše pri tehniki gibanja na smučeh je pravilno uporabljanje krmarice in opornice ter sorazmernega čepenja.

DRUŠTVENE NOVICE

IZ OBČNIH ZBOROV

Priobčamo nekaj drobtin iz zapisnikov občnih zborov, ki smo jih preleli konec meseca februarja.

Že v začetku decembra je polagalo obračune **PD Bled**, ki mu zdaj predseduje tov. Rajko Gradnik. Iz poročila gospodarskega odseka izvemo, da Doma na Lipnici društvo ni moglo postaviti zaradi pomanjkanja kredita. Stara koča ima sedaj samo kuhinjo in jedilnico in sobo z 22 skupnimi ležišči. Tudi trasirane poti preko Dražkega vrha na Preval niso zgradili iz istega razloga. 6. jun. 1951 odprta Blejska koča na Lipanci je imela 963 obiskovalcev. Poleg postojanke ima svojo kočo še SD Krim iz Ljubljane, kar na gospodarsko aktivnost Blejske koč ne vpliva ugodno. Kočo na Jelovici so odprli 16. junija. Stoji na Oblakovi planini in jim jo je dal v najem prejšnji predsednik tov. Pazlar. O gospodarstvu na tej koči nimamo poročil.

PD Brežice se bori z razumljivimi težavami. Nima nobene koč. Stojdraga je na Hrvaškem, Lisco ima Krško, Bohor je prevzelo Senovo, Veirnik pa je predaleč. Ugodna bi bila postojanka na Planini na Gorjancih ali Opatova gora, čeprav so slabe prometne zveze in ni smuškega sveta. Na občnem zboru so sklenili, da bodo usmerjali svoje izlete na Stojdrago in na Pišeške hribe ter pomagali **PD Krško** pri gradnji doma na Lisici. Vzbujali bodo zanimanje za planinstvo med mladino in med pionirji. Izvoljen je bil stalni odbor s predsednikom Gabrščkom na čelu.

PD Idrija šteje, kakor izvemo iz poročila tajnika tov. Janka Trošta, 744 članov, od teh je 648 uslužbenih pri rudniku. Kljub temu je društvo bolehalo predvsem na pomanjkanju denarnih sredstev. Zato niso mogli dograditi koč na Javorniku, popraviti Hleviško kočo in kočo na Sivki in stolpa na Hleviški planini. Društvo ni znalo privabiti v svoje vrste mladino, čeprav ima vrsto vnetih planinskih delavcev, ki jih je javno pohvalila Gospodarska komisija PZS (Peter Skvarča, Ludvík Kovačič, Pavle Poljanec, Vinko Božič in Ivan Likar). Zelo prizadeven je bil markacijski od-

sek, ki je na novo markiral pot s Hleviške planine na Kočevše, z Bele na Otlico, z Idrije na Hleviško planino in do Ravbarske jame. Obnovil je tudi kažipote.

PD Jezersko ima 75 odraslih članov, mladincev 35 in 16 pionirjev. Gospodarstvo društva je trpelo, ker je imela Češka koča zelo majhen promet (obmejni pas). Člani AO so preplezali sev. zap. steno Skute ter prvenstvene smeri v severni steni Kočne, v Dolgem hrbtu, v Dolški Škrbini, pozimi pa severni raz Kočne. Odbor se je pečal z mislijo o koči na Mlinarskem sedlu, ki bi služila predvsem smučarjem. Društvu predseduje tov. Ekar Anton.

PD Krško je pokazalo svojo življenjsko sposobnost z delom za novo kočo na razgledni in mikavni Lisici, tako priljubljeni izletni točki vsega Zasavja, Zagrebčanov in Celjanov. Koča že obratuje, vendar je treba še nekaj prizidkov in prezidkov ter opreme, treba je še zbetonirati cisterno, ometati stropo itd. Društvu predseduje tov. Čebular.

PD Kočevje je imelo I. redni občni zbor že 17. novembra 1951. Ustanovljeno je bilo 20. maja istega leta in je uspešno premagovalo začetne težave. Napravili so markacije na Fridrihštajn mimo Mestnega vrha do Jelenovega vrha in Ledene jame. Na Jelenovem vrhu jim je LIP podarilo leseno stavbo, s čimer bo društvo ceneje prišlo do opremljene postojanke. Društvu predseduje tov. Jože Kalan.

Tudi v naši ravni Panoniji živi agilno društvo **Murska Sobota**. Iz poročila delavnega in iniciativnega dr. Pezdircica izvemo, da šteje društvo 367 članov, od tega 145 mladincev. V Belčincih obstaja posebna skupina pod vodstvom Mirka Baligaca. Prirejali so izlete v bližnje in daljne hribe: Pečarovce, Gorico, na Dolič, Hrvatsko Zagorje, Plitvička jezera in Julijske Alpe.

PD Sv. Lucija ob Soči ima 230 članov, od teh je v Sv. Luciji samo 110, ostali so v Desklah, Anhovem in Podmelcu. Najdelavnejša je skupina v Desklah - Anhovem, ki jo vodi tov. Berlot. Skupini v Podmelcu gre po-

sebnost dobro od rok delo s pionirji. Organizirali so vrsto posrečenih izletov v Julijske Alpe, enega celo na Učko. Društvo nima premoženja, a vendar lepo vrši svoje planinsko poslanstvo. Predseduje tov. Franc Maverič.

PD Slov. Bistrica je položilo obračun svojega dela že 26. nov. 1. 1951. Težavam, ki so trle skoraj vsa društva, je bilo komaj kos. Gospodar društva je prišel na občni zbor brez poročila. Društvo ima 625 članov in precej obširno področje s 13 markiranimi potmi. Brez poročila sta ostala tudi propagandni in gradbeni odsek. Tehnično poročilo o gradnji planinskega doma pri Treh Kraljih pa je podal delovodja tov. Fluher. Zelo delaven je AO, po svojih uspehih na četrtem mestu v Jugoslaviji, vendar je med njim in društvom prišlo do hudih trenj, saj je na občnem zboru nekdo predlagal, naj se AO ukine. AO res ni predložil obračuna, pač pa poročilo o svojih uspehih v gorah, za katere ima največ zaslug tov. Lepšina. Priredili so dva tečaja in en tabor, vršili propagando, priredili predavanja in razstavo v Poljčanah. PD Slov. Bistrica mora to trenje spraviti s sveta v duhu planinstva, ljubezni do gora in skrbi za mladino, ki namerja svoj korak v stene naših gora.

PD Velenje je odprlo zavetišče na Kozjaku, medtem ko za novo kočjo ni našlo sredstev. Članov ima 206.

PD Sv. Jurij pri Celju je zborovalo 1. februarja t. l. v novem Zadržnem domu. Navzočih je bilo 28 članov. Društvo se je ustanovilo 24. IV. 1951 in ima s pionirji in dijaki 79 članov. Predseduje Tone Dobrotinšek, v odboru sodeluje Andriano Kopinšek. Priredili so 5 izletov: na Boč, Nanos, Triglav, Raduho in Svetino. Poseben odbor skrbi za gradnjo kočje na Rasevni.

PD Črnomelj je imelo občni zbor 30. I. t. l. Ustanovljeno je bilo spomladi 1. 1951 s 50 člani. Danes šteje društvo 110 članov. Društvo se ukvarja s propagando in se pripravlja na gradnjo planinske postojanke na Mirni gori.

PD Postojna pod sivim očakom Nanosom se lepo razvija. Zamisel društva o vsakoletnem planinskem taboru na Nanosu ni našla prave podpore pri drugih društvih, vendar se je

kljub temu tudi 1. 1951 vršil lepo uspel praznik primorskih planincev na tej prezanimivi gori, raz katere pregledaš vso osvobojeno Primorsko s Trstom vred. Društvo šteje 278 članov. Opaziti je stalno padanje članstva. AO ima 13 pripravnikov, ki so pod vodstvom Marjana Perka preživeli lepo uspel alpinistični tečaj v Trenti. Ponovili so centralno in zapadno smer Vel. Vršca ter preplezali več smeri v Srebrnjaku. Lepo delo je opravil markacijski odsek, ki mu načeluje tov. Klemenc. V prihodnosti nameravajo obnoviti bivač »Alba« pod Kanjavcem.

PD Oplotnica je tudi mlado, komaj leto staro društvo. Ustanovljeno je bilo 28. VIII. 1950. Lani je zrasla na območju društva Koča na Pesku, ki jo je zgradilo Lesno industrijsko podjetje v Konjicah in jo prepustilo PD Oplotnici v opremo in oskrbovanje. 22. julija 1951 je bila slovesna otvoritev kočje, istočasno pa so pred kočjo odkrili spomenik padlemu borcu Tonetu Melivi. Otvoritve se je udeležilo 1000 planincev, največ iz Maribora in Slovenj Gradca. Društvo namerava zgraditi še večjo kočjo pod Roglo, za kar že ima parcelo. Uspeh nove kočje na Pesku je razveseljiv, saj znaša čisti dobiček 117.000 din. Ima 8 sob z 22 posteljami. Imela je čez 8000 obiskovalcev, med drugimi sta bila tu tudi 2 Rumuna, 2 Nemca, 1 Francoz. Društvo je najožje povezano z lokalno industrijo.

PD Novo mesto je zborovalo 11. II. 1952. Oskrbuje na Gorjancih Kočo Vinka Padersiča. Njegova naloga je med drugim, da dvigne tujski promet na Dolenjskem, za kar obstoje naravni pogoji. Društvo ima kočjo tudi na Trški gori, promet pa ni velik zaradi konkurence »privatnih veselic po zidanicah«, kakor se je slišalo na občnem zboru.

PD Nova Gorica je v preteklem letu vodil tov. Miro Škarabot. Občni zbor se je vršil 13. I. t. l. Pozdravil ga je tudi znani planinski delavec Ludvik Zorzut v imenu neosvobojene Primorske. Ker je bila udeležba zelo pičla, se je občni zbor sicer nadaljeval 27. I. t. l. v Solkanu. AO je živel samo v Gozdarski šoli v Krombergu, vendar izgube pok. Ivana Bučerja še ni prebolel. Urijo se v Lijaku, sicer pa so preplezali Batognice v Krnu (Perko - Vertelj). Posebno delaven je

bil gospodarski odsek, ki je uredil kočo na Trstelju. V dveh in pol mesecih so preuredili italijanski objekt na Krnu v prijetno planinsko postojanko, ki nosi ime po pok. Ervinu Gomiščeku. Kočo so odprli 16. IV. 1951. Postavili so tudi spominsko ploščo pok. Ivanu Bučerju na koči na Trstelju in pok. Gomiščeku na koči na Krnu. Postojanke pri Krnskem jezeru še niso začeli graditi. Postojanka bi imenitno služila smučarjem. Nekdanjo fašistično kasarno v Lepeni so preuredili v skladišče in izhodno točko za gradnjo pri Krnskem jezeru. JLA je namreč društvu odstopila to kasarno in ono pod Bogatinom. Zaradi pomanjkanja denarnih sredstev ni prišlo do gradnje. Propagandni odsek je dosegel prav lep uspeh ob organizaciji Titove štafete od Sežane do Bovca in Triglava. Pri tem je sodelovalo 80 članov PD nova Gorica. Društvo je doseglo tretje mesto v tekmovanju za 10. obletnico OF, priredilo dve raz-

stavi ter se udeležilo raznih manifestacij. Kočo na Trstelju je preimenovalo v Stenjkovo kočo po narodnem heroju Sibelja Stenjku. O priliki IV. obletnice priključitve Slovenskega Primorja je 16. IX. 1951 organiziralo Zbor planincev na Krnu, ki se ga je udeležilo nad 200 planincev. Mnogo dela je opravil, a mnogo si ga je pustil še za prihodnje leto markacijski odsek. Društvo je organizirano po agilnih sekcijah v Kanalu, Štanjelu, Nižji gozdarski šoli, Tovarni pohištva itd. Šteje 1066 članov.

☆

Angleži v Julijskih Alpah. V mesecu avgustu je skupina 11 Angležev in Angležinj, članov ITT (International Tramping Tours), obiskala Julijske Alpe ter jih pod vodstvom naših alpinistov prehodila od Planice do Bohinja. Udeleženci so v decembrski številki svojega glasila »The Pilgrim« priobčili dnevnik potovanja.

DELO INOZEMSKEGA ODSEKA

Vsa leta po osvoboditvi je bila v naših alpinistih živa želja, da bi obiskali in plezali v tujih gorah. Toda šele l. 1950 je bilo mogoče realizirati te želje. Na skupščini PZS l. 1950 so bili poverjeni posli referenta za odprave v inozemstvo Lukancu Ivu. Ko je delo tako naraslo, da mu en sam človek ni bil več kos, se je formiral pri PZS pozimi 1951 inozemski odsek. Načelnik odseka je Lukanc Ivo.

V pičlem letu svojega obstoja je napravil ta odsek ogromno delo. Namen tega članka je, da v skopih obri-sih poroča o izvršenem delu. Kot edino gradivo so uporabljena pismena poročila, katera so oddali naši alpinisti in planinci po izvršenih vzponih v inozemstvu na PZS. Ker pa ta poročila niso izčrpna in poleg tega verjetno niti nimamo poročil o vseh vzponih, ta članek ne podaja pregleda vsega povojnega delovanja naših alpinistov v inozemstvu. Za večino plezalnih vzponov navajamo v oklepajih oceno težavnostne stopnje. Te ocene so v glavnem predpisane iz včasih že zastarelih plezalnih vodičev; ocenjevanje plezalnih smeri v tem članku torej ni enotno in je glede na današnjo stopnjo razvoja nekoliko previsoko. Da bi sestavili enotno lest-

vico ocenjevanja, nam ni uspelo po l. 1945 niti za domače gore.

Vse uporabljeno gradivo je zbral in uredil pri PZS Fredy Šerbec.

Kot prva Jugoslovana sta odšla v inozemstvo alpinista Perko Marjan in Zagrebčan Kučan Nino. Udeležila sta se tečaja za visokogorsko smučanje v Engstlingenalpu v Berner Oberlandu v Švici. Tečaj je organizirala Mednarodna alpinistična unija in je trajal od 19. do 22. marca 1950.

Od 8. do 18. so se mudili v skupini Grossglocknerja More, Keršič, Zupet in Hodalič. Udeležili so se mednarodnega smučarskega tečna, se povzpeli na vrh Grossglocknerja, na povratku so pa še obiskali skupino Dachstein.

Keršič, Dovjak in Zupančič so se udeležili tečaja avstrijske GRS v Lienških Dolomitih od 1. do 12. julija. Preplezali so samostojno pa tudi v družbi z Avstrijci nekaj plezalnih smeri, tako v Teplitzer Spitze in Seekopfu iz juga (III), severni steni Seekopfa, zapadni steber Laserzwand (V,

Kumnig - Zupančič, Keršič - Schwenberger), severni raz in severno steno Hochstadla (stena je znana po svoji višini), Gamswiesenspitze (IV, Kumnig - Zupančič), Simonskopf, Rdeči stolp po Schimtt - kaminu ter severni

traverzi in Laserzwand po Alpenrauter-kaminu. Po zaključku tečaja so se odpeljali s Kumnigom še v Heiligenblut ter se povzpeli na Hofmanns Spitze ter na Grosdglockner po severnem grebenu.

Od 10. julija do 1. avgusta so potovali pa avstrijskih in nemških planinskih središčih Velnar, Lukanc in Pogačnik. Vzpostavili so stike s tamkajšnjimi planinskimi in alpinističnimi organizacijami, o naših gorah so predavali v Grazu in Innsbrucku. Izvršili so tudi več vzponov, tako n. pr. na Grossglockner, po Heroldwegu na Totenkirchl v Wilder Kaiserju. Lukanc pa je s Kočevarjem preplezal steno Watzmanna v Berchtesgaden-skih Alpah (najvišja stena v Vzhodnih Alpah).

V juliju je odšla v Gesäuse na bazi reciprocitete prva večja skupina naših alpinistov. Vodja skupine je bil Koblar Stane, udeleženci: Jerovšek, Škerl, Vavken Evgen, Šavelj, Govekar, Jezeršek, Herlec Roman, Januš, Primožič, Brojan, Kemperle, Orel, Čop Joža, Slavec ter Frelih, poleg njih pa še dva Hrvata Mihajlovič in Radoša. Alpinisti so se mudili v tujini od 15. do 29. julija. V alpinističnem pogledu je bila ta odprava zelo uspešna, izvršenih je bilo veliko število plezalnih vzponov. Preplezana je bila smer Pichl-Zimmer (III) v Festkoglu, kaminska smer v Haindlkarturmu (IV), smeri Jahn-Zimer (III) ter Pfannl-Maischberger v Hochturu (IV), stena Planspitze ter Totenköpfl in Reichenstein v več smereh. Samostojno so naše navede preplezale raz Rosskuppe (IV, V) v družbi z Avstrijci pa še severno steno Rosskuppe (V, Gsellmann-Slavce) ter proslulo severno steno Dachla (V, Gsellmann-Škerl, Schlachter-Jezeršek). Po končanih turah v kopni skali je odšla skupina v Krümmel, od koder se je povzpela na vrh Grosser Geiger in Dreiherrnspitze v Visokih Turah.

2. septembra je odpotovala v Avstrijo druga skupina naših alpinistov, ki je prav tako kot prva štela 18 članov. (Perko, Zupan, Kilar, Levstek, Vavken Vido, Koblar Slavko, Šilar, Krušič, ing. Modec, Kokošinek, Prevoršek, Ferjan, Blažej, Čanžek, Orehek, Kramžar, in vodja prof. Lipovšek). Skupini je ves čas nagajalo slabotno vreme, tako da plezalci niso mogli

izvesti glavnega načrta: preplezati samostojno severno steno Dachla. 7 navez je preplezalo raz Rosskuppe (IV, V), preplezani sta bili smeri Jahn-Zimmer (III) in Pfannl-Maischberger (IV) v Hochturu, kaminska smer v Haindlkarturmu (IV) ter smer Pichl-Zimmer (III) v Festkoglu. Skupina pa ni več odšla v Visoke Ture, temveč se je vrnila domov.

Od 9. do 21. septembra se je mudila v francoskih gorah v skupini Mont Blanca šestorica naših plezalcev (Keršič, Verovšek, Zupančič, Medja ter Brezovečki in Mesnerič). Tudi tej skupini vreme ni bilo ves čas naklonjeno. Plezalci so pristopili na vrh Mont Blanca. Nekaj tednov pred to odpravo sta se mudila v Franciji dr. Avčin in ing. Dolar. Hotela sta pripraviti vse potrebno za prihod naše ekipe, vendar je ing. Dolar zbolel in plezalca sta se morala vrniti v domovino.

V septembru se je dr. Avčin udeležil XI. kongresa UIAA v Milanu, v decembru pa sta odpotovala kot gosta na Stiftungsfest štajerskih planincev v Mautern Joža Čop in Tine Orel.

V letu 1950 je obiskalo naše gore več skupin inozemcev. Prvi tujci v naših gorah so bili Jug, Hausegger in Jaidnl iz Graza v mesecu aprilu. Od 23. julija do 10. avgusta je vodil Marsel Ivo po Julijskih Alpah skupino 10 planincev, članov organizacije »Naturfreunde«.

V avgustu je plezala v Julijcih skupina 24 avstrijskih plezalcev in plezalk, predvsem iz Štajerske. Spremljali so jo Keršič, Perko, Zupan in Šerbec.

Nekaj dni kasneje je prispela druga skupina 7 Avstrijcev, prav tako Štajercev. Spremljala sta jo Šerbec in Verovšek.

Gost Planinske zveze je bil tudi Hans Gsellmann, ki je obiskal Kamniške in Julijce ter je imel predavanja v Ljubljani. Ponovno je prišel s spremljevalko po božiču ter je predaval na Jesenicah in v Kranjski gori.

V decembru je predaval o tujih gorah v Ljubljani, Kranju in na Jesenicah Wolfgang Härtl iz Frankfurta.

Januarja 1951 sta odšla v Avstrijo Škerl in Blažej. Zaradi slabega vremena sta izvedla v skupini Hochschwab le nekaj smuških tur.

V marcu je potoval v Trbiž in Beljak Lukanc Ivo, da bi vzpostavil stike ter omogočil izmenjavo alpinistov s tamkajšnjimi društvi.

Aprila sta se udeležila zimskega tečaja lavinskih psov na Patscherkoflu v Avstriji Perko in Škerlep s svojima psoma Rigo in Džina.

Konec aprila in v mesecu maju sta odpotovala v Berchtesgadenske Alpe Jerovšek in Orehek, v skupino Silvretta pa Slavec Saša. Prva dvojica se je povzpela s smučmi na vrhove: Watzmann, Watzmannkind in Grosses Göll, Slavec pa je pristopil na tritisočake: Dreiländerspitze in Veliki in Mali Buin.

V maju so se udeležili tečaja avstrijske GRS v Hochschwabu gorski reševalci Župančič, More in ing. Dolar. Po tečaju je preplezal ing. Dolar s Hauseggerjem raz Schartenspitze (IV).

V avgustu sta potovala po Avstriji in Nemčiji gospodarja Pogačnik Jože in Škrajnar Tone in sta se seznanila z gospodarsko problematiko tujih društev.

Ker se odprave celih skupin alpinistov v tujino v letu 1950 niso izkazale za najboljše, so odšle v naslednjem letu v tujino le posamezne naveze. Zaradi težav s potnimi listi pa so mogli prvi alpinisti odpotovati šele konec septembra.

Ing. Modec ter Šerbec sta se mudila v Berchtesgadenskih Alpah ter v Wilder Kaiserju, kjer sta preplezala Fiechtlovo smer v severni steni Totenkirchla (V).

Banjai in Drnovšek sta preplezala zajedno Watzmanna (IV, V) ter zapadni greben Malega Watzmanna. Na povratku sta z Vidmarjem še obiskala Visoke Ture.

Kočevar in Blažej sta preplezala v Wilder Kaiserju Botzong kamine v Predigtstuhlu (III, IV), raz Christaturma (V) ter Dülferjev kamin v Totenkirchlu (V, VI). Na povratku se je povzpел Kočevar še na Sonnblick v Visokih Turah, Škerl in Zupan sta pristopila na Grossglockner.

Kilar in Vavken Vido sta preplezala v Berchtesgadenskih Alpah zelo težavno smer v tretjem Watzmannkindu, nato pa sta v skupini Karwendel preplezala skupno z Matičičevo in Fajdigovo raz Lalidererspitze (IV, V). Matičičeva in Fajdigova

sta preplezali samostojno v Berchtesgadenskih Alpah steno Malega Watzmanna (IV).

Zelo uspešna je bila v Berchtesgadenskih Alpah tudi dvojica Šemrov-Vavken Evgen, ki je preplezala 12 smeri, Šemrov se je povzpел celo preko 2000 metrske stene Watzmanna, vendar ta dvojica še ni podala poročila o svojih vzponih.

Kot gospodarstvenik je odpotoval v Zapadno Nemčijo prof. Degen iz Maribora, v tujini sta se mudila tudi Tine Orel in Kopitar iz Celja.

Fon Stane iz Radovljice se je povzpел v družbi s svojimi avstrijskimi tovariši na vrh Košute ter na tritisočake: Johannisberg, Hoher Riffel in Eiswandberg v Visokih Turah. Poleg tega so se mudili v tujini še Frelj, ki se je povzpел na Watzmann, Krainger, ki se je povzpел na Zugspitze, Kamničana Uroš in Adolf Čebulj sta s kolesi obiskala Visoke Ture, Jenčič je obiskal Sonnblick, znani fotograf Jaka Čop pa se je mudil v Berchtesgadenskih Alpah.

Tudi letos je odšla skupina 10 alpinistov v skupino Mont Blanca v Franciji. Odprave so se udeležili: Župančič, Verovšek, Zupan, Medja, More, Krušič, Šilar, Škerl, Kočevar in Perko; trajala je od 29. julija do 11. avgusta. Tudi letos so imeli alpinisti neugodno vreme, vendar so izvedli prečenje Mont Blanca, preplezali greben Brenva (IV), se povzpeli na Aiguille d'Argentière in Aiguille de Chardonnet. Tudi Avčin in Dolar sta se letos v avgustu mudila v Franciji, vendar je že po drugi turi doletela ing. Avčina smola, da si je zlomil nogo in tako nista mogla izvesti svojega plezalnega načrta.

V letu 1951 se je dvakrat mudil pri nas Gsellmann iz Graza (februar in marec) ter predaval v Domžalah, Kranju, Trzinu, Celju, Trbovljah, Hrastniku in Slov. Bistrici. Večino njegovih predavanj je prevajal Blažej.

V aprilu in maju je smučalo na Komni 15 Nemcev iz Frankfurta, kateere je pripeljal v FLRJ Härtl.

Tečaja GRS na Vršiču v začetku maja so se udeležili tudi 3 reševalci iz Graza (Messnaritsch, Kranjc in Hausegger).

Od 13. do 18. julija se je vršil na Bledu kongres UIAA. O tem je podrobno poročal v Vestniku Lukanc.

V avgustu je skupina 11 Angležev prehodila Julijske Alpe od Tamarja do Komne. Vodil jih je Blažej.

Skupino 8 Francozov, ki je obiskala Julijce v zameno za našo odpravo v Francijo, je spremljala v avgustu Staza Čer nič, skupino 4 Avstrijcev pa Jerovšek.

V oktobru nas je obiskal znani nemški alpinist Heckmair ter je preda val v Ljubljani in v Kranju.

Na svojih številnih turah v ino zemstvu so navezali naši alpinisti in plezalci številne osebne stike z ino zemskimi organizacijami in posamezniki, poleg tega so nabavili tudi precej strokovne alpinistične literature o tujih gorah. Pregled dela kaže izredno delavnost odseka, vendar je njegovo nadaljnje delovanje v prihodnjem letu odvisno predvsem od devizno-finančne problematike.

Blažej Janko

RAZGLED PO SVETU

Alpinistične novice iz Francije. Po zadnjih uspehih in neuspehih francoskih alpinistov v izvenevropskih pogorij (Anapurna, Nanda-Dev) se je direkcija Ecole National de ski et d'Alpinisme v Praz de Chamonix odločila in poslala svojo elito, same izbrane plezalce, tudi nam dobro znana imena, v izvenevropske gorske predele v Visoki Atlas.

Odpravo je finansirala Uprava za telesno vzgojo in šport in marokanski Service. Cilj je bil: izpopolniti zbrane alpinistične podatke in opise, smeri prejšnjih odprav v masivu Visokega Atlasa, utrditi vezi med alpinisti francoske Unije in vzbuditi pri javnosti pozornost na te marokanske gore.

9. oktobra 1951 so se vkrcali v letalo, ki jih je preneslo v Casablanca, Armand Charlet, vodja ekipe, ter inštruktorji Robino, Rionda, Mora, Contamine, Pez in Thomas.

Uspehi niso izostali. Doseženih je bilo 11 vrhov nad 3500 m višine in opravljenih pet prvenstvenih pristopov. Tudi nadvse zanimiv barvni film o teh vzponih je odprava prinesla domov.

Gilbert Robino vzhičeno pripoveduje v glasilu CAF-a o Berberih, divji lepoti Atlasa, nedotaknjenosti sten, lepem poletnem vremenu, o barvah in konfiguraciji gora ter o tehničnih težavah, na katere je naletel v teh stenah.

29. novembra 1951 je odšla šestčlanska francoska odprava v Patagonske Ande. Odpravo sestavljajo: Rene Ferlet, dr. Azema, Guido Magnone, Jaques Poincenot, Lionel Ter-

ray in Strouve. Odprava ima nalogo raziskati alpinistično neobdelane vrhove krajnih južnih Andov ter morebitni naskok na večkrat brez uspeha naskakovani granitni orjak Fitz Roy.

Lyonska sekcija Club Alpin Français je organizirala odpravo na vzhodno obalo Grenlandije pod vodstvom M. Desorbaya. S to odpravo je Club Alpin Français dokazal, da se v celoti zaveda važnosti alpinistične znanstvene raziskave Grenlandije, kajti to je že tretja povsem francoska odprava na ta največji ledeni otok.

Raziskovanje Kenije in njenega celotnega masiva še daleč ni končano. Še so cele vrste nedotaknjenih vrhov, manjka tudi obširna monografija, kakor tudi dober zemljevid, kar misli rešiti Club Alpin Français, ki bo v letošnjem letu poslal v Kenijo odpravo pod vodstvom M. Martina in J. Side. Po vsem tem lahko zaključujemo, da je Club Alpin Français stopil v ospredje raziskovanja izvenevropskih gora in s tem zavzel vodilno vlogo.

Lukanc Ivo

Eiger je gora, ki ji je malokdo kos. Tudi Lauperjeva smer v severovzhodni steni Eigerja je doživela komaj šesto in sedmo ponovitev.

Pik Lenin (7130 m) v Pamirju je kot četrta odprava doseglo 12. sovjetskih oficirjev iz Taškenta.

Mont Logan (6050 m) na Alaski sta kot druga naveza zmagala znani Andre Roch in Mr. Read. Isti teden so se povzpeli nanj tudi trije študenti iz Fairbanka.

Aiguille Noire de Peuterey v masivu Montblanca je eno od reprezen-

tativnih preizkuševališč svetovne alpinistike. Lani je bila direktna smer v zapadni steni petiči ponovljena. Ponovili so jo Nemci, med njimi dr. Hechtel in Feustl. To je prvi nemški vzpon preko te stene. Nemci so lansko poletje ponovili tudi vrsto najtežjih vzponov v Dolomitih: zahodno steno Peitlerkofla, severnozahodno steno Civette, Pan-di-Zucchero in Punta-Civetta.

»Der Bergsteiger« prinaša v lanski novembrski številki članek Hellmuta Schönherja »Planinstvo v Jugoslaviji«. Številka je opremljena s fotografijami naših gora, ki so jih prispevali Slavko Smolej, Janko Ravnik, Premru Ferdo in Hellmut Schöner. Schöner govori najprej o zgodovini planinstva v naših republikah in o velikem razvoju po l. 1945. Nato na kratko seznanja nemškega planinca z glavnimi gorovji in gorami v Makedoniji, Srbiji, Črni gori, Bosni in Hercegovini in na Hrvaškem, posebej pa obravnava pod geslom iz Baumbachovega Zlatoroga naše »Zlatorogovo kraljestvo« v stilu spretnega, bistriga tujskoprometnega izvedenca. Kot posebnost naših Alp zabeležuje vseh šest bivakov z vsemi podatki o njihovi kapaciteti in alpinističnem pomenu. V isti številki je izšla Walcherjeva razprava o vrednotah in pomanjkljivostih alpinizma. Marsikakšni misli bi utegnili pritrditi: da je alpinizem iskanje resnice, saj je vsaka tura potovanje po najrazličnejših znanstvenih področjih — astronomiji, kozmologiji, geologiji, mineralogiji, botaniki, zoologiji, antropologiji, sociologiji, zgodovini, literaturi, folklori, geografiji itd. Alpinist nikoli ne zna vsega, nikdar dovolj. Druga vrednota alpinizma je po Walcherju estetične narave, tretja vrednota je mistika, dalje etika, erotika in celo religija. Razprava je duhovito pisana, in seveda prepletena s citati iz Schillerja, Kanta, Heela, Nietzscheja in seveda tudi papeža Pija XI. Ima namen, da da alpinizmu v smislu idealističnega svetovnega nazora značaj globljeja duševnega in duhovnega dela. Mistična religiozna doživetja za to gotovo niso potrebna, ne moremo pa si misliti, da bi alpinizem ne služil znanstveni, etični in estetski vzgoji človeka. In erotika? Ljubezem, ki je pripravljena na žrtve, ki je neustrahena in zvesta, vodi človeka do veli-

kih dejanj tu in tam. Če odbijemo pri tem freudovski poudarek, je zrno resnice v tej trditvi.

Podoben napor najdemo v referatu Alfreda Jenneweina, prvega predsednika DAV. Referat je imel 1. julija 1951 ob proslavi 50-letnice AV sekcije v Duisburgu. Tezo referata je oblikoval ob poročilih o množičnosti sovjetskega alpinizma in sistematični vzgoji sovjetskih alpinistov. Alpinizem ima danes druge naloge kakor v klasični dobi, ko je odpiral ljudem gorski svet. Danes mu je treba dati filozofski in kulturnosociološki temelj, da zavzame stališče do duhovne situacije sedanjosti. Jennewein se kot tipični zastopnik poražene Nemčije zavzema za to, da alpinizem krepi narod v njegovi borbi za človečanske vrednote, da ozdravi človeka v njegovi duhovni razklanosti in raztrganosti, v njegovem odporu zoper negativne učinke civilizacije. Torej novo rousseaujevstvo. Nazaj k naravi, stran od družbe, da postaneš in ostaneš človek! Gore naj nudijo človeku lepa doživetja, obenem pa naj ga rešujejo pred razdiralnimi vplivi sodobnosti. Planinstvo naj služi regeneraciji človeka. Alpe mu morajo biti več kot evropski »playground«, biti morajo neusahljiv vir humanizma. Vsekakor zanimiv odsev duhovne stiske!

Alpinisme prinaša v decembrski številki 1951 Leiningerjevo poročilo o delu francosko-belgijske odprave v Cordillero Blanco l. 1951 pod naslovom »Nevado Alpamayo«, čudovito lepega kristalnega vrha, gotovo enega najlepših na svetu. Louis Dubost prinaša dramatično zgodbo o francoski odpravi na vzhodni Nanda Devi, znani Jean Couzy pa razpravo o zadnjih 300 m proti vrhu Mount Everestu. Številka je torej vsa usmerjena v najtežje inozemske alpinistične terene. Značilen za miselnost francoskega alpinizma je Dubostov spominski zapisek Duplatu in Vignesu, ki sta ostala v ledu in snegu na Nanda Devi: »So ljudje, ki nosijo alpinizem v sebi, ki računajo samo z gorami. Samo v njih iščejo radosti, dobrine in pot do veličine. Uživajo v osebnem zadoščenju in divji rrostosti in dosejajo v svetu, kjer jih vse odbija, istočasno s stvarno višino tudi duhovno.« Zapisek se konča z besedami francoskega simbologa-vernika Paula Claudela: »Bodita

vredna plamena, ki vaju požira v slavo, de toute l'Eglise.« Torej tudi tu nepotrebno vnašanje religije!

Jean Couzy razpravlja o članku generala Nortona, ki je eden od rekorderjev M. Everesta. L. 1924 je po Velikem Ozebniku prodril do 300 m pod vrhom. Samo Smythe je l. 1933 prišel tako visoko ter Harris Wyn in Wager. Norton odobrava Shiptonovo in Tilmanovo teorijo o »lahkih« odpravah, vendar tu ni iti do skrajnosti. Vsaj zdravnik je neobhodno potreben.

V Garhval Himalaji je uspela indijska ekspedicija (Greenwood, Gurdial, Singh, N. D. Jayal in Svendrlall in mnogo nosačev). Kot tretji so se Indijci povzpeli na Trisul, kot drugi na Rataban (6125 m), spodletelo pa jim je na Hathi Parbatu.

Kljub materialni stiski in političnim težavam je mednarodni alpinizem od M. Everesta kar »fasciniran«. Neki Kanadčan iz južne Rhodezije, Earl L. Denman je l. 1947 sam naskočil najvišjo goro na svetu. Svojo pustolovščino je popisal v reviji Appalachia. 22. marca 1947 je zapustil Dardžiling z dvema domačinoma, brez zemljevida, brez tibetanskega vizuma, brez znanja jezika, z 250 funti. V prvih dneh aprila je po mnogih ovinkih dosegel ledenik Rongbuk. Po 4 taborih na klasični angleški smeri je dosegel Col du Nord (7010 m). Vihar, slaba oprema in mraz ga je pognal nazaj iz višine 7200 m. 28. aprila ga vidimo spet v Dardžilingu. Novi poizkus l. 1948 je bil že v kali zatrt, kajti Denman ni dobil nobenega pomagača, ker je Tibet razglasil, da je Denman na tibetanskem ozemlju »nezaželen«.

Raziskovanje južnega pobočja M. Everesta je postalo potrebno, ker je tibetansko pobočje zaradi političnih in diplomatskih težav »za dolgo časa« zaprto. H. W. Tilmann in Ch. S. Houston sta se v novembru 1950 mudila tu 3 dni. Odšla sta iz Tangbocha ob reki Kosi preko ledenika Khumbu na zapadni Cirque (West CWM). Dosegla sta vrh Pomori v sosesčini M. Everesta. Njuni zaključki so pesimistični zaradi izredno strmih ledenikov, na katerih ni najti mesta za postavljanje šotorišč. Shiptonova ekspedicija, o kateri se dnevni tisk pri nas in drugod že dalj časa razpisuje, je svoja raziskovanja usmerila na isto področje. Novozelandska Hillary in Riddiford sta

na pohodu do Namchéja, ne daleč od Tibeta in M. Everesta zavzela vrh Mukut Parbat v Garhvalu. Shipton soglaša s Tilmannovim mnenjem, da bo M. Everestu najlažje priti do živega z nepalske strani. 28. sept. lani so postavili šotore pred ledenikom Khumbu. V prvih dneh oktobra je Shipton prišel do prepričanja, da bo mogoče zavzeti M. Everest s strani zapadnega Cirqua. 2. oktobra pa so se morali pri prvem resnem poskusu vrniti zaradi novega snega. Nato se je ekspedicija razdelila na dve skupini, ki proučujeta ledenik Imja južno od Zhotseja in zapadni del ledenika Khumbu.

Nemška himalajska ekspedicija l. 1952 pod vodstvom R. Petersa bo stala 40.000 DM (3.400.000 frankov). Razpolaga z nylon šotori z dvema stenama, z mokasini in kvetrovci opremljenimi z vibram podplati, s klasično opremo in obleko, specialnimi drezami, z dežniki in spalnimi vrečami novega modela. Najnovejše: baje sploh ne bo odpotovala.

Amerikanski alpinizem ima pri roki gorovja, ki omogočajo klasične vzpone, kakršnih je bila navajena Evropa v 19. st., dalje gorovja, ki terjajo velikopotezne ekspedicije (na Alaski); tu in tam najdete ekstremne storitve, ki po svoji tehniki ne zaostajajo za najtežjimi smermi v Dolomitih

Taka je smer, ki sta jo junija 1950 naredila v Yosemite Valley v severni steni Sentinel Rock John Salathé in Allen P. Steck. Od l. 1936 so najboljši plezalci naskakovali to 1000 m visoko, skoro navpično steno. Plezalca sta rabila za vzpon pet dni in štiri noči ter porabila samo za zadnjih 200 m 76 navadnih klinov in 9 specialnih. Steck je l. 1949 z nekim Avstrijcem preplezal Comicijevo smer v sev. zap. steni Civette.

Harwardska ekspedicija je l. 1950 raziskovala Yerupajo (6635 m), najvišji vrh Cordiller (Huayhuash). Izhodišče je bilo mesto Lima; v osmih dneh so prišli do višine 4066 m, kjer so postavili bazo. 26 dni so se v težkih preizkušnjah trudili, da dosežejo vrh. Vendar se je to posrečilo samo navezi Harrah-Maxwell 31. julija 1950. S težkimi ozeblinami sta po štirih dneh dosegla bazo, vsa ekspedicija pa se je vrnila v Limo šele 8. avgusta, rabila je torej 42 dni.

CAF (Club Alpin Français) je praznoval 75 letnico ustanovitve. Predsednik Descours je ob tej priložnosti zapisal, da je kljub letom mlad, ker je duh njegovih članov mladeniški. Če pa hoče biti mlad, mora obdržati svojo moč. Upadanje kupne moči francoskega denarja te moči ne bi smelo načeti. Treba je v težkih časih še prav posebno računati s solidarnostjo planincev, z organizacijo, ki jim je odprla gore in jim omogoča hojo po gorah. CAF ima 30.000 članov in 57 sekcij, vendar Descours zavrača očitke, da je to klub izbrancev, meščanski klub. Pravi, da seznam članov kaže, da izvirajo iz vseh slojev in največ iz takih, ki se ne morejo imenovati kapitalistični. CAF ima odprta vrata za vse poštene in prepričane ljubitelje gora, ki jih prevevajo isti ideali in isti duh. Descours je mnenja, da bi ta duh težko obdržali, če bi število članov naraslo na 300.000. Vendar je treba izgubo starih članov nadomestiti s pritokom mladine. Vsekakor zanimiva in poučna situacija! George Son-

nier pa razpravlja o ideologiji alpinizma v razpravi »Gore in človek«. Kakor večina ideologov vidi tudi on vir alpinizma v romantiki, v njenem nagnjenju k avanturi in naturi. Čeprav Sonnieru za začetek alpinizma niso prav nič važne socialne in materialne spremembe v Evropi konec 18. stol., vendar ugotavlja, da je izhodišče za odkrivanje Alp bilo vedno mesto, ne pa alpske doline, češ, mika te tisto, česar vsak dan ne vidiš. Ne razburja pa ga pri tem vprašanje, zakaj do alpinizma ni prišlo že prej, saj v človeku raziskovalni duh ni nikdar zamrl, mesta pa so tudi že davno bila. Pomembna je ugotovitev, kako važno vlogo je ves čas od prvih vzponov igrala planinska literatura, češ Sausurov spis o hoji na Mont Blanc je imel za razvoj alpinizma večji pomen kakor vzpon sam. Danes je evropsko gorovje tako preiskano, da je alpinizem paraliziran in atrofiran. To atrofijo je možno ozdraviti z odkrivanjem neodkritih gorskih področij na svetu. Temu mi skoraj ne moremo pritrčiti.

OMEJITVE FOTOGRAFIRANJA

V Uradnih listih LRS št. 2 in 4 iz leta 1952 so objavljene nekatere omejitve fotografiranja in skiciranja, ki jih mora poznati vsak prijatelj narave, če je fotoamater ali slikar, zlasti pa vsak planinec, ki zahaja v obmejne gore in želi tam slikati. Ker so predpisi skopi in dajejo povod za najrazličnejša tolmačenja, hočemo v tem članku seznaniti planince z vsem, kar morajo vedeti, da ne pridejo v nasprotje z zakonom in da se izognejo kaznim in zaplembam kot nujnim posledicam kaznivega dejanja, ki ga utegnejo storiti.

Omejitev slikanja ni nič novega. Vsaka država izdaja prepovedi, s katerimi izloča iz prostega slikanja objekte, ki jih v interesu narodne obrambe ali narodnega gospodarstva skriva. Tudi pri nas je bilo slikanje nekaterih objektov prepovedano že doslej, toda te prepovedi niso bile objavljene in prizadeta javnost zanje ni vedela ali vsaj ne natančno vedela, tako da jih je marsikdo spoznal šele, ko je eno ali drugo že prestopil in prišel v konflikt z varnostnimi organi. Z uredbo vlade LRS o prepovedi snemanja in skiciranja nekaterih objek-

tov z dne 14. I. 1952, potem z odredbo ministra za notranje zadeve LRS, ki določa prepovedni pas ob državni meji in končno z našim novim kazenskim zakonikom je postalo stanje jasno, vse odredbe so publicirane in vsakdo lahko uravna svojo amatersko ali poklicno delavnost. Ker imajo enake prepovedi tudi ostale republike, je urejeno to vprašanje enotno. Razlike so le ob državni meji, kjer so omejitve v Sloveniji milejše.

Glede na način ali sredstva slikanja so prepovedi danes omejene na snemanje z mehničnimi sredstvi, torej na fotografiranje in filmanje, ter na skiciranje. Popolnoma prosto je slikanje v ožjem pomenu besede, torej umetniško slikanje in kakršno koli drugo prostoročno umetniško upodabljanje razen skiciranja. Pojem skiciranja pa obsega ne le kartografsko snemanje terena (mapiranje, krokiranje), marveč tudi situacijsko skiciranje in vsako prosto skiciranje pokrajine ali objektov v njej. V naslednjem bomo zaradi kratkoče govorili le o fotografiranju; vse prepovedi pa veljajo enako tudi za skiciranje.

Splošne omejitve

Na vsem ozemlju LR Slovenije se ne smejo fotografirati (filmati) tile objekti:

1. **Vojaški objekti.**
2. **Vojaško-industrijski objekti.**
3. **Industrijske naprave**, ki so važne za narodno obrambo.
4. **Aerodromi** in njihove naprave (letališča s hangarji in drugimi zgradbami, skladišči pogonskih sredstev itd.). Prepoved zajema aerodrom v celoti in z vsem, kar je na njem ali spada k njemu;

5. **Železniške naprave**, mostovi, napsipi, predori in zaseke. Tu bo fotoamater pokrajinar in tudi planinec še najlažje zadel ob prepoved, saj je slovenska pokrajina razmeroma močno preprežena z železniškimi progami in prav interesantni motivi se dobijo ob njih. No, ta prepoved vendar ni tako široka, kakor se zdi na prvi pogled. Nedopustno je fotografiranje železniških objektov, ki utegnejo služiti sovražniku kot cilj za napade iz zraka ali za sabotaže ali druga sovražna dejanja, to so predvsem železniški mostovi, tuneli in zaseke.

Ni pa prepovedano fotografiranje pokrajine, v kateri je slučajno tudi železniški tir ali cestni prehod ali podobne železniške naprave, ki so povsod enake in nimajo nobene značilnosti.

6. **Rudniške naprave vseh vrst.**
7. **Hidrocentrale in vodni jezovi z njihovo neposredno okolico.**
8. **Pristaniške naprave.** Slovenija nima ne morja, ne plovnih rek, zato tudi uredba naše republike nima te prepovedi. Imajo jo pa druge ljudske republike in ker zahajajo slovenski planinci radi tudi v obmorske pokrajine, jo moramo omeniti.

Omejitve ob državni meji

Vzdolž državne meje sta dva pasova: državni mejni pas ali 100 m pas in obmejni pas ali 15 km pas. Prvi je oznamovan v naravi z napisnimi tablami in s koli, drugi pa obsega ozemlje obmejnih krajevnih LO, ki je bilo že lani določeno in v Uradnem listu objavljeno in je turistom znano; zato ga na tem mestu ne bomo opisovali. Z ustanovitvijo občin in novo upravno-teritorialno razdelitvijo ljudske republike Slovenije bo treba ta

pas revidirati. Tudi novi obmejni pas bo objavljen v Uradnem listu.

V državnem mejnem pasu (100 m pasu) je vsako fotografiranje prepovedano. Ta prepoved praktično ne pomeni znatnejše omejitve, ker je prepovedan že vstop v ta pas. V ta pas, ki ga kontrolirajo organi KNOJ, smejo namreč brez posebnega dovoljenja prihajati samo tisti državljani, ki tam stalno prebivajo, z dovoljenjem organov KNOJ pa državljani, ki imajo tam zemljo in jo prihajajo obdelovati. Za turizmo je ta pas zaprt. Pač pa so iz nje izvzete zaenkrat tele gore oziroma gorske doline: Kamin, Rombon, Mangrt in Jalovec v Julijskih Alpah, Rožca*, Stol in Zelenica v Karavankah, Okrešelj in Logarska dolina v Savinjskih Alpah. Te turistične točke so torej planincem dostopne brez posebnega dovoljenja KNOJ-a (toda z dovoljenjem za vstop v obmejni pas) in na njih oziroma z njih je dovoljeno tudi pokrajinsko in drugo fotografiranje. Le vojaški objekti (karavle itd.) se ne smejo fotografirati.

V obmejnem pasu (15 km pasu) ni posebnih omejitev fotografiranja. Za ta pas veljajo iste prepovedi kakor za notranjost države. Seveda smejo v ta pas prihajati brez dovoljenja le prebivalci, ki imajo v njem svoje stalno prebivališče in osebnostno izkaznico za prebivalce obmejnega pasu (zeleno izkaznico), drugi pa (z modro izkaznico) le s posebnim dovoljenjem, ki ga dobijo pri poverjeništvih za notr. zadeve OLO svojega stalnega prebivališča.

V drugih republikah so obmejni predeli, v katerih se ne sme fotografirati, po večini širji kot v Sloveniji. Zato naj se fotoamater, če pride tam bližje meje, prej dobro informira o prepovednem predelu, da ne bo imel neprijetnosti. Ob morski obali in na otokih, ki tvorijo državno mejo, ni več splošne prepovedi fotografiranja.

Dovoljenja za fotografiranje

Zgoraj smo navedli objekte, katerih fotografiranje je prepovedano. Brezizjemno velja ta prepoved za vojaške objekte. Za druge prepovedane objekte pa se lahko dajo izjemna dovoljenja. Organi, ki izdajajo taka dovoljenja, se ločijo po namenu slikanja:

* Rožca samo v zimski sezoni!

če naj se slike javno objavijo ali razstavijo, dá dovoljenje ministrstvo za notranje zadeve LRS, če pa slike niso namenjene za javnost, ga dá poverjeništvu za notranje zadeve okraja, v katerem ima fotoamater svoje stalno prebivališče.

Kdor je dobil dovoljenje ministrstva oziroma okrajnega poverjeništvu za notranje zadeve, z njim še ni dobil pravice do vstopa v objekt in do prostega fotografiranja v njem. Dobiti mora še pristanek uprave podjetja (direktorja), ki odloči z vidikov podjetja o tem, kaj se sme v podjetju (tovarni itd.) slikati in kaj ne.

Kazni

Kdor fotografira vojaški objekt ali kdor brez dovoljenja pristojnega državnega organa fotografira kak drug prepovedan objekt ali prepovedano ozemlje, stori prekršek, ki se kaznuje z denarno kaznijo do 10.000 din. Kazen izreče poverjeništvu za notranje zadeve. Poleg tega mu to poverjeništvu zapleni posnetke, ki mu jih je zasegel kontrolni organ. Ker se pri zvitem filmu ne dá ločiti osvetljeni del od še neosvetljenega, zaseže organ seveda ves film. Razvijejo ga tehnični organi notranje uprave. Zasega fotokamere ali risarskega pribora tu ni dopustna.

Skiciranje, risanje ali fotografiranje vojaških objektov ali vojaškega orožja je tudi kaznivo dejanje po 349. členu kazenskega zakonika. Kaznuje se, če nima znakov vohunstva, z zaporom do 3 let. Če pa ima storilec namen vohuniti v prid tuje države ali tuje organizacije in zbira s fotografiranjem ali skiciranjem zapupne vojaške, gospodarske ali uradne podatke v ta namen, se kaznuje s strogim zaporom od 3 do 20 let ali celo s smrtno kaznijo. V teh primerih se zaplenijo tudi vsa sredstva in pripomočki kaznivega dejanja (kamera itd.).

H koncu še opozorilo: Če je fotoamater v dvomu, ali je objekt, ki ga namerava fotografirati, prepovedan ali ne, naj posnetek raje opusti in se loti drugih motivov. Službujočim organom pa se je treba vedno pokoravati. Prerekanje z železniškimi organi ali z organi LM ali KNOJ bi bilo zelo nespametno, ker stori fotoamater poleg prekrška slikanja prepovedanega

objekta lahko še prekršek omalovaževanja uradne osebe ali njenih odredb, če ne celo kaznivo dejanje prepreditve uradnega dejanja ali razžalitve. Pa tudi če ni javnega organa blizu, kakor n. pr. pri situacijskem fotografiranju s hribov, naj se dvomljiv posnetek opusti, saj se pozneje iz slike vidi, da je bil fotografiran prepovedan objekt.

Iz tega članka je bralec lahko videl, da je fotoamater z opisanimi prepovedmi v svojem delu prav malo omejen, saj so prepovedani objekti zanj povečini nezanimivi in nepomembni. Zelo lahko se jim bo izognil ter našel v naravi in v človekovem ustvarjanju povsod obilo motivov, ki so lepi in vrednejši posnetka. Tako se bo držal tudi zakonitih mej in preprečil sleherni konflikt z organi, ki jim je poverjeno nadzorstvo nad izvrševanjem prepovedi.

Olajšave za vstop v planinsko-turistični obmejni pas

Planinsko-turistični pas na zahodni in severni meji poteka od vključno KLO Žaga (okraj Tolmin) do vključno KLO Solčava. Člani PD, ki imajo vidirane svoje članske izkaznice od pristojnega poverjeništvu za notranje zadeve, se smejo prosto kretati v navedenem pasu, in sicer povsod prav do 100 m mejnega pasu. Izjemoma pa se sme član PD na podlagi vidirane izkaznice vzpeti na same vrhove Kanina, Rombona, Mangarta, Rožce nad Jesenicami (samo v času smučarske sezone!), na Stol in na Zelenico ter se sme poslužiti prehoda iz Loške Koritnice v Tamar z vzponom na Jalovec in iz Češke koč v Logarsko dolino čez Okrešelj. Planinci s tako vidirano izkaznico ne potrebujejo še posebnega dovoljenja terenske komande KNOJ-a. Planinske izkaznice vidira poedinim planincem poverjenik za notranje zadeve, pristojen glede na stalno prebivališče prosilca. Potrdilo velja za dobo enega leta in se more podaljšati vsako leto. Potrdila bodo na prvi neizpisani strani legitimacije in to pod pogojem, da so legitimacije dobro ohranjene in neprežigosane s štampilkami planinskih koč, vrhov in podobno. Prošnje za potrditev planinskih legitimacij so takse proste.